

Harderwijkers in de Oost

Einde van de koloniale periode

Historisch Jaarboek 2024

van Historische Vereniging Herderewich
waarin opgenomen de Kroniek Harderwijk 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1 Korte geschiedenis van Nederlands-Indië	5
Het verhaal van Ineke Jongebreur- van der Woude over het Jappenkamp en de repatriëring	13
Het verhaal van Wim Jongebreur over het kamp Bangkok	20
Het verhaal van Els van Hoorn-Gouw over de Bersiap-periode	23
Het verhaal van Theo Bakker over zijn vader en de politionele acties ...	29
Hoofdstuk 2 Korte geschiedenis van Nieuw-Guinea	35
Het verhaal van Jon Teunissen over de radarinstallatie op Biak	44
Het verhaal van Ab Beuvink over de belevenissen op Biak	51
Het verhaal van Ben Staalman en de Slag bij Vlakke Hoek	58
Slot	62
Bibliografie	63
Kroniek van Harderwijk 2024.....	64

Dit is een jaaruitgave van Historische Vereniging Herderewich

Redactie: Ed van der Heijden, Anita Raaphorst, Jan Ruijne, Willem Rademaker

Eindredactie Jaarboek: John Wetzels

Vormgeving en drukwerk: Ton van der Gaag (www.gewoonton.nl)

Foto's: Zie de verantwoording bij de artikelen

ISSN-nummer: 0926 - 2385

Bij de voorpagina: 'Zij waren nog zo jong'. Een afbeelding van een jongen met een tjankol (een soort spade) in zijn rechterhand en een patjol (een soort hak) in zijn linkerhand. Bron: Ineke Jongebreur

Inleiding

Vanaf 2019 geeft het bestuur van Herderewich een Jaarboek uit. In dit zesde Jaarboek wordt, naast de Kroniek, aandacht geschonken aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in het oostelijk deel van het Koninkrijk van Nederland. Het Jaarboek is geschreven door Anita Raaphorst, redactielid van het Vitepraetje en bestuurslid van Herderewich.

Het jaar 2025 staat in het teken van het herdenken van 80 jaar vrijheid. Met tal van evenementen is dit in april en mei gevierd. Veel Harderwijkers staan er echter niet bij stil dat 15 augustus 1945 een even belangrijke datum is als 5 mei 1945. De oorlog was nog niet voorbij in mei 1945; althans niet voor het Koninkrijk der Nederlanden, dat destijds ook Nederlands-Indië omvatte. Pas op 15 augustus 1945 capituleerde Japan. Dit betekende het einde van de Tweede Wereldoorlog.

Vrij onbekend is ook het feit dat Nieuw-Guinea, deel van Nederlands-Indië, in 1949 nog onder Nederlands bestuur bleef. Dit zeer tegen de zin van de Indonesische regering. De nieuwe republiek Indonesië was van mening dat Nieuw-Guinea ook Indonesisch moest worden. Na heel wat conflicten was Nederland uiteindelijk in 1962 bereid om Nieuw-Guinea over te dragen aan de Verenigde Naties, die het daarna overdroegen aan Indonesië. Hiermee kwam er een einde aan de koloniale macht van 'Nederland' in Azië.

De Harderwijkse gemeenteraad gaf op 12 september 2024 het officiële startsein voor het landelijke herdenkingsjaar '80 jaar vrijheid'. De gemeenteraad nam toen unaniem een motie aan, waarin gepleit werd voor blijvende aandacht voor de Indische en Molukse geschiedenis in het collectieve herdenken van de Tweede Wereldoorlog. Deze geschiedenis is, zoals gezegd, lange tijd onderbelicht gebleven, niet alleen in Harderwijk, maar in heel Nederland. Dit kwam mede door een gebrek aan interesse en erkenning in het naoorlogse Nederland. Binnen de Indische en Molukse gemeenschap werd er ook niet veel over gepraat.

In dit Jaarboek 2024 wordt aandacht besteed aan dit wezenlijke onderdeel van het Nederlandse en Harderwijkse bevrijdingsverhaal. Het is ook van belang, omdat Harderwijkse inwoners deel zijn van dit verhaal. Dat

Hoofdstuk 1

Nederlands-Indië

geldt voor de veteranen die naar Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea zijn uitgezonden, en hun familie. Het geldt ook voor de mensen die in een zogeheten Jappenkamp ontberingen hebben doorstaan. Een aantal van hen vertelt in dit Jaarboek zijn of haar verhaal.

Tijdens de Nationale Herdenking op 15 augustus wordt er ieder jaar bij het Indisch Monument in Den Haag stilgestaan bij het officiële einde van de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden en worden alle slachtoffers herdacht van de oorlog tegen Japan en de Japanse bezetting van Nederlands-Indië.

In Harderwijk vindt er op 15 augustus 2025 een herdenking plaats ter gelegenheid van 80 jaar bevrijding van Nederlands-Indië. Deze is georganiseerd door de gemeente Harderwijk en de vertegenwoordiging van de Nederlands-Indische gemeenschap.

Het verhaal over Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea wordt gevolgd door de Kroniek. Daarin wordt een overzicht gegeven van de gebeurtenissen in het jaar 2024 in Harderwijk en Hierden. In 2024 wordt de 50.000ste inwoner begroet, wordt er gewerkt aan de gebiedsvisie Hierden, is er veel aandacht voor de vergroening van de stad. Harderwijk verliest een markante bewoonster door het overlijden van Grietje van der Weide. Er is ook een hoop onrust rondom de wijkcentra en het nieuwe appartementencomplex aan de Academiestraat. Kortom het jaar 2024 kende veel gedenkwaardige gebeurtenissen.

Wij hopen dat u dit Jaarboek en de Kroniek met interesse zal lezen. Natuurlijk gaat onze dank uit naar diegenen die bereid waren hun verhaal te vertellen over de tijd in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea, te weten Ineke en Wim Jongebreur, Theo Bakker, Els van Hoorn, Ab Beuvink, Jon Teunissen en Ben Staalman.

Namens de redactie, Anita Raaphorst

Het ontstaan van Nederlands-Indië

De in 1602 opgerichte Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) kreeg het alleenrecht op de handel in Azië namens Nederland. Het belangrijkste doel was om winst te maken met de handel in specerijen zoals nootmuskaat, kruidnagel en peper. Door de Tachtigjarige Oorlog was de aanvoer van deze producten gestagneerd. In 1619 veroverde de VOC de stad Jayakarta op Java en noemde het Batavia; het werd het centrum van haar Aziatische handel. De VOC was niet alleen een handelsbedrijf, maar ook een bestuurlijke en militaire macht: ze sloten verdragen met lokale heersers, hieven belasting en beheersten gebieden. Na het faillissement van de VOC in 1799 nam de Nederlandse staat het bestuur over de gebieden in de Oost over.

*Zicht op Batavia met een retourvloot van de VOC (het huidige Djakarta),
bron - toegeschreven aan A. d' Winter, circa 1706*

Nederland was vanaf 1600 dan wel aanwezig in de archipel maar controleerde dat gebied lange tijd niet, en ambieerde dat ook niet. De verovering en het samengaan van de vele eilanden tot de kolonie Nederlands-Indië ging erg langzaam. Cruciaal in die ontwikkeling was de Java-oorlog (1825-1830), waarna het Nederlandse gezag zich steeds verder uitbreidde. Na de Java-oorlog bouwde koning Willem I zijn troepen uit tot het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL), waarvan de soldaten tussen 1814 en 1909 in het Koloniaal Werfdepot in Harderwijk werden opgeleid. Het was een volwaardig koloniaal leger, los van de Nederlandse strijdkrachten. Met behulp van dit leger zou de rest van de archipel stap voor stap veroverd worden. Pas in 1914 was de hele Indische archipel onder Nederlands bewind.

Koloniaal bewind

Onder koning Willem I voerde Nederland het Cultuurstelsel in. Elk dorp moest een vijfde van de grond gebruiken voor het verbouwen van exportgewassen zoals koffie, suiker en indigo. Deze producten werden exclusief door de Nederlandse staat verkocht en getransporteerd naar Europa. Mensen die geen vruchtbare grond hadden moesten minimaal 66 dagen

*Tabaksplantage Midden Java 1910,
bron: KITLV Leiden*

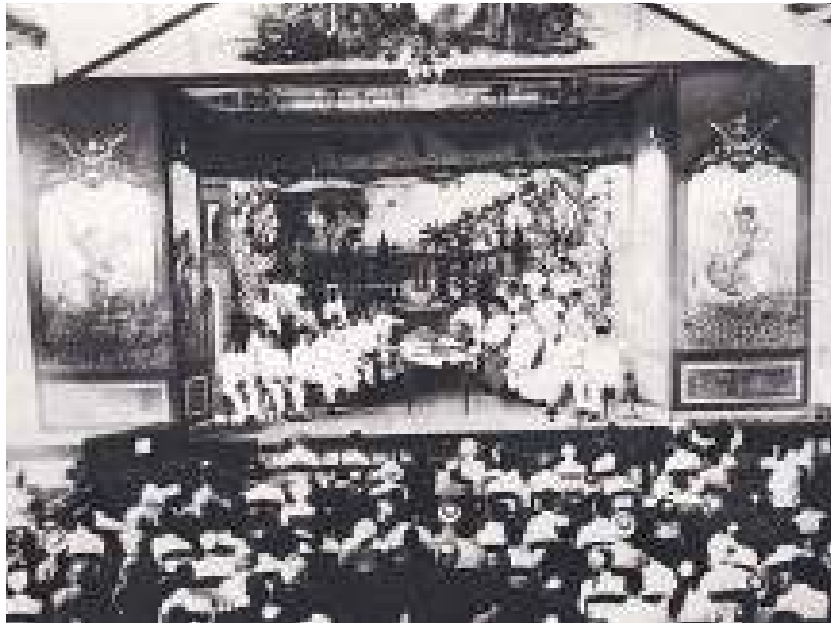
'herendiensten' verrichten. In de jaren 50 van de 19^e eeuw was dit stelsel verantwoordelijk voor maar liefst een derde van de Nederlandse staatsinkomsten. Het Cultuurstelsel leidde tot armoede en honger onder de lokale bevolking op Java. Nederland was naast Spanje het enige land dat zijn kolonie zo rechtstreeks exploiteerde. In deze tijd schreef Eduard Douwes Dekker onder het pseudoniem Multatuli zijn 'Max Havelaar'.

Na 1860 ontstond het besef dat het koloniaal bewind humaner moest worden. Deze zogenaamde 'Ethische Politiek' had als motto "de welvaart van de Indonesiërs te verbeteren", onder andere door onderwijs en gezondheidszorg te verstrekken. Bij deze 'Ethische Politiek' hoorde ook het uitvoeren van grote infrastructurele werken zoals wegen, bruggen en spoorlijnen. Het Cultuurstelsel werd stapsgewijs vervangen door het plantagestelsel; niet de staat maar particuliere ondernemingen konden de grond verwerven en laten bebouwen. In 1918 installeerde gouverneur-generaal Van Limburg Stirum een Volksraad. De macht van de Volksraad bleef beperkt, de raad bezat alleen adviesrecht. Het zou nooit een echt parlement worden.

In de 20^e eeuw veranderde de Indonesische samenleving ingrijpend. Door beter onderwijs ontstond een nieuwe generatie Indonesiërs, een generatie die zich bewust was van de achtergestelde positie van de inheemse bevolking. Ook economische veranderingen, urbanisatie en sociale ongelijkheid voedden het ongenoegen. In deze periode ontstonden de eerste nationalistische organisaties zoals Sarekat Islam (1912): een massabeweging van islamitische kooplieden, en de Partai Komunis Indonesia (PKI) de eerste communistische partij in Azië, gesteund door Rusland. Nederland reageerde vaak met onderdrukking: nationalistische leiders werden gevangen gezet of verbannen. Na de mislukte communistische opstand van 1926-1927 bijvoorbeeld werden vier aanhangers ervan ter dood veroordeeld en enkele honderden per stoomschip naar het strafkamp Boven-Digul in Nieuw-Guinea gebracht, waar ze maar moesten zien te overleven.

De Tweede Wereldoorlog breekt uit

Vanaf de jaren dertig streefde Japan ernaar om Zuidoost-Azië onder de 'groot-Aziatische welvaartsfeer' te brengen. Dit hield in het unificeren van de volkeren in dit gebied en hun bevrijding van het westers kolonialisme onder leiding van het Japanse keizerrijk. Het doel was vooral om zeggenschap te krijgen over de grondstoffenvoorraden in de Engelse en Nederlandse koloniën (onder andere olie en rubber). Op 7 december 1941 viel

*Sarakat Islam bijeenkomst circa 1915,
bron: Instituut voor Moderne Aziatische Geschiedenis Amsterdam*

Japan de Amerikaanse vlootbasis Pearl Harbor op Hawaï aan. Veel Amerikaanse schepen, die in de haven lagen, werden tot zinken gebracht of raakten ernstig beschadigd. Deze aanval zorgde ervoor dat de Verenigde Staten bij de Tweede Wereldoorlog betrokken raakten. Na deze aanval verklaarde ook Nederland in 1941 de oorlog aan Japan.

Kort daarna viel het Japanse leger Nederlands-Indië aan. Het Nederlandse leger in Indië werkte samen met Australië, Engeland en Amerika in de 'American British Dutch Australian Command' (ABDAC). Het KNIL was geen partij voor het goed georganiseerde Japanse leger, ondanks de hulp van de andere geallieerde mogendheden. Uiteindelijk vernielde Nederland enkele van haar Indische oliebronnen, zodat de Japanners hier geen gebruik van konden maken. Na de Slag in de Javazee gaf het Koninklijk Nederlands-Indische leger zich op 8 maart 1942 over en kwam Nederlands-Indië onder een Japans militair bewind.

De Japanse bezetting

Aanvankelijk steunde de inheemse bevolking de Japanners. Maar deze houding veranderde naarmate hun situatie verslechterde. Miljoenen inheemse mannen werden door Japan gedwongen te werk gesteld als romusha (dwangarbeider), onder andere aan de Birma-spoorweg en de Pa-

kan Baroe-spoorweg op Sumatra. Velen van hen stierven door een slechte behandeling en een gebrek aan voedsel. In een rapport van de Verenigde Naties staat dat 4 miljoen mensen in Indonesië ten tijde van de Japanse bezetting stierven als gevolg van hongersnood, moord, doodslag, marteling en gedwongen tewerkstelling. In dezelfde tijd werden hele spoorweglijnen, spoorwegmaterieel en industrieën op Java gedemonteerd en naar Japan verscheept.

De militaire top doordrenkte het dagelijks leven in Indonesië met de Japanse cultuur. De Japanners voerden de Japanse jaartelling, feestdagen en een nieuwe munt in. Alle verwijzingen naar Nederland en ook de Nederlandse taal waren verboden.

Jappenkampen

De Japanners zagen alle Europeanen als vijanden vanwege de eeuwenlange onderdrukking van de oorspronkelijke bevolking. Onmiddellijk na de capitulatie van Nederlands-Indië schoven ze de oude koloniale heersers aan de kant en verplichtten ze alle Nederlanders en 'vreemde oosterlingen' boven de 17 jaar om zich te registreren en een persoonsbewijs aan te schaffen. Het motto was immers 'Azië voor de Aziaten'.

De Indonesische politie en de beruchte Kempeitai (Japanse militaire politie) hielden razzia's om Nederlandse mannen tussen de 17 en 60 jaar op te pakken. Die werden naar krijgsgevangenkampen gebracht en ingezet als dwangarbeiders. Daarna was het de beurt aan vrouwen en kinderen. Gevangenen, kazernes, scholen, ziekenhuizen en zelfs hele wijken veranderden binnen enkele maanden in interneringskampen. De Indische Nederlanders hoefden in principe niet naar het kamp.

Na het afwerpen van twee atoombommen op Hiroshima (6 augustus) en Nagasaki (9 augustus) door de Amerikanen zagen de Japanners in dat de oorlog definitief verloren was. Op 15 augustus 1945 capituleerde Japan.

Nederland hoopte na de capitulatie het koloniale gezag zo snel mogelijk te herstellen, hoewel er ook politici waren die voorstander waren van een geleidelijke dekolonisatie. Op 17 augustus 1945 werd door de nationalistische leiders Soekarno en Mohammed Hatta de onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië uitgeroepen.

Soekarno was de belangrijkste en meest charismatische van de nationalist-

sche leiders. Hij werd in 1901 op Java geboren en studeerde aan de Technische Hogeschool in Bandung. Tijdens zijn studie raakte hij betrokken bij de Indonesische nationalistische beweging. In 1927 richtte hij de Partai Nasional Indonesia (PNI) op. Deze partij streefde openlijk naar volledige onafhankelijkheid. Vanwege zijn politieke activiteiten werd Soekarno meerdere keren door de Nederlandse autoriteiten gevangen gezet of verbannen. Soekarno werkte tijdens de oorlogsjaren samen met de Japanse bezetters, wat hem in de ogen van de Nederlanders een soort Mussert maakte. Soekarno deed dit om de Indonesische onafhankelijkheid dichterbij te brengen. De Japanners op hun beurt probeerden Soekarno te gebruiken om zich zo te verzekeren van de steun van het Indonesische volk.

Tegen het einde van de oorlog was de Japanse regering zich bewust dat de overwinning van de geallieerden spoedig zou plaats vinden. Op diverse plaatsen waar krijgsgevangenen en geïnterneerden waren ondergebracht werd een 'Order to Kill' uitgevaardigd op 1 augustus 1944. De verordening dook op toen het 'National Archives Registration Agency' in Amerika na 50 jaar haar gegevens openbaar maakte. Overlevenden en nabestaanden waren geschokt toen ze dit lazen. Een vriend van Ineke Jongebreur zei: "Nu begrijp ik waarom wij in het kamp plotseling een grote visvijver moesten graven."

De 'Order to Kill' uitgevaardigd,
bron: Stichting Japanse Ereschulden, nieuwsmagazine april 2025 nr. 1

Bersiap-periode en de politionele acties

Het nieuws over de uitgeroepen onafhankelijkheid verspreidde zich maar langzaam over het land. De republikeinse leiders beschikten niet over een krachtig bestuursapparaat en eigen leger, de Japanse troepen trokken zich voornamelijk terug in hun kazernes en bewaakten de kampen, de geallieerden onder leiding van Lord Mountbatten waren nog maar net aan land gekomen. In dit machtsvacuüm begonnen plaatselijke revolutionaire jonge-

ren (pemuda) hun eigen revolutie. Vanaf oktober 1945 tot in 1946 braken er op Sumatra en Java lokale revoluties uit die met veel geweld gepaard gingen. Ze waren gericht tegen Europeanen, Chinezen, Molukkers en Indonesische lokale bestuurders die met de Japanners hadden samengewerkt. De schattingen over het aantal Nederlandse burgerslachtoffers lopen uiteen van duizenden tot tienduizenden. Deze periode wordt aan de Nederlandse kant de 'Bersiap-periode' (Wees paraat) genoemd. Aan Indonesische kant werd de term 'Daulat rakjat' (Soevereiniteit van het volk) gebruikt.

Nederland erkende in eerste instantie de Indonesische onafhankelijkheid niet. Onderhandelingen tussen Indonesië en Nederland mislukten en de spanningen liepen op. De Nederlandse staat wilde daarom met militaire actie orde op zaken stellen. Er volgde een jarenlange strijd tussen Indonesische onafhankelijkheidsstrijders en Nederlandse troepen.

Deze militaire acties van Nederland in de periode 1945-1949 zijn de geschiedenisboeken in gegaan als de 'politonele acties', een verhuullende term, want het was een koloniale oorlog, bedoeld om het Nederlandse gezag te herstellen. De eerste politonele actie begon op 21 juli 1947 en was erop gericht delen van Java en Sumatra te heroveren. Een tweede actie begon in december 1948; Soekarno en andere leiders van het onafhankelijke Indonesië werden gevangen genomen.

Onder internationale druk werden opnieuw onderhandelingen gevoerd om te proberen tot een vergelijk te komen. Op 27 december 1949 droeg Nederland de soevereiniteit van Nederlands-Indië over aan de Verenigde Staten van Indonesië (VSI). Al op 17 augustus 1950 – bij de viering van de onafhankelijkheid – kwam er een eind aan deze VSI. Vanaf dat moment werd Indonesië een eenheidsstaat. Soekarno werd de eerste president van de Republiek Indonesië.

De twee 'politonele acties' waren onderdeel van de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog. De Nederlandse regering wilde in die tijd niet spreken van oorlog. Ze koos voor de term 'politonele acties': een actie om Nederlands-Indië weer onder controle te krijgen. Tijdens en rondom de 'politonele acties' hebben Nederlandse soldaten oorlogsmisdaden begaan, die lang zijn ontkend en weggewuifd. Nederland stopte het onderwerp het liefst in de doofpot. Na het uitkomen van een rapport in 2022, waarin onderzoekers spreken van structureel extreem geweld, bood toenmalig premier Rutte zijn excuses aan.

Migratie naar Nederland

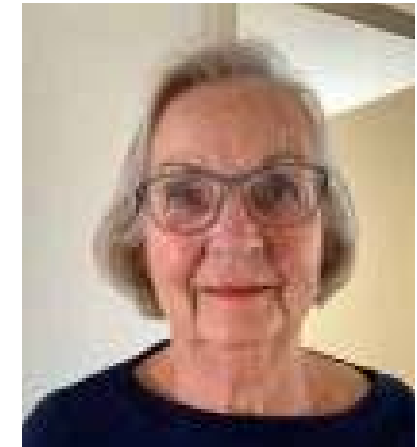
De dekolonisatie leidde tot spanningen en trauma's aan beide zijden. Tienduizenden Indische Nederlanders, Molukse KNIL-militairen en hun gezinnen en andere mensen met banden met Nederland migreerden naar Nederland, vaak onder moeilijke omstandigheden. In Nederland werden zij in verschillende kampen en woonwijken ondergebracht. In Harderwijk werden de eerste Zuid-Molukkers, officieren, ondergebracht in Hotel Stadsdennen, dat als opvanghuis was ingericht. Later werden zij en anderen gehuisvest in de nieuwe woonwijk Tinnegieter.

*Indonesië anno 2020,
bron: David van Reybrouck, 'Revolusi'*

Het verhaal van Ineke Jongebreur-van der Woude

Ineke Jongebreur heeft als kind met haar moeder en zus in een Jap-penkamp op Sumatra gezeten. Ze vertelt haar eigen verhaal, maar ook wat ze van anderen heeft gehoord. De Europeanen op Sumatra kwamen als eerste in de kampen terecht. Velen van hen zaten vanaf april 1942 tot november 1945 vast in een dergelijk kamp.

*Ineke Jongebreur-van der Woude,
bron: A. Raaphorst*

"Mijn ouders zijn in 1937 uit Nederland vertrokken, mijn zusje was toen een baby van een paar weken oud. In Nederland was er malaise en mijn vader had zijn baan verloren. Nu was een vriend van hem al naar Nederlands-Indië gegaan en die schreef: 'Jaap (zo heette mijn vader) kom hierheen, hier

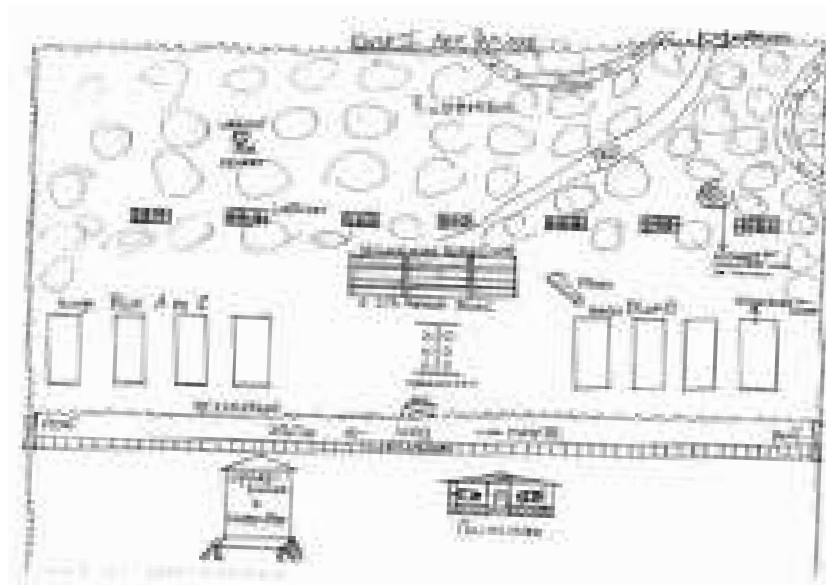

*Het gezin van Ineke Jongebreur,
bron: I. Jongebreur*

kan je geld verdienen.' Mijn vader was bouwkundige en werkte voor de Handels Vereniging Amsterdam (HVA); hij bouwde huizen, fabrieken en bruggen. Mijn vader moest hard werken, het was een enorme overgang, maar het is mijn ouders gelukt. We woonden eerst op Java, in 1939 zijn we naar Sumatra gegaan. Ik ben in dat jaar geboren. We hebben het daar fantastisch gehad. Nadat de bom op Pearl Harbor was gevallen moest mijn vader zich direct melden om in dienst te gaan. Het gezin viel toen uit elkaar. Hij is nog thuis geweest voor verlof, maar toen de Jappen in maart '42 binnenvielen, was dat afgelopen. We woonden wat afgelegen en moesten van de HVA terug naar Medan gaan. Daar hebben we een maandje bij mensen in huis gewoond en toen werden we in april '42 naar het Kamp Poelau Brayan getransporteerd. Wij hadden het geluk dat we als eerste aankwamen, wij hadden een goed huisje, tenminste in vergelijking met de mensen die na ons kwamen. De omstandigheden werden gewoon steeds slechter."

Kamp Poelau Brayan

Het kamp Poelau Brayan was eigenlijk een kampong gebouwd door de Deli Spoorwegmaatschappij voor haar arbeiders. Die arbeiders moesten er allemaal uit en het gezin van Ineke kwam in één van die huisjes terecht. Ze

Getekende plattegrond van het kamp Aek Paminke II, bron: Yvonne Buffart, 'Weet waar je vandaan komt!'

hadden een kamer met z'n drieën, plus nog een wildvreemde mevrouw. Eerst werden de mensen uit Medan naar het kamp gebracht, daarna kwamen ze ook uit andere plaatsen. Op het laatst zaten er duizenden vrouwen en kinderen in het kamp. Later werden Ineke, haar moeder en zus met een goederentrein overgebracht naar één van de verzamelkampen in Aek Paminke II. Daar verbleven zij in een grote loods, de Wilhelmina-hong. Deze hong was met bamboe afgezet, had een zinken dak en een aarden vloer. Er zaten 350 mensen.

Yvonne Buffart noemt in haar boek 'Weet waar je vandaan komt!' de voortdurende angst voor de Japanse bewakers. Alleen hun voetstappen deden de gevangenen al verstijven. Die stress, samen met de altijd aanwezige honger en ziektes, maakten het leven moeilijk.

Leven in het kamp

De voorzieningen in het kamp waren niet goed, in een schoolgebouw waren gaarkeukens ingericht. De waterafvoer was heel slecht bij hevige regenval. Het hele kamp liep dan onder. Bovendien krioelde het er van de wandluizen.

Ineke: "Er was een groot veld waar we iedere morgen moesten staan, om dan 90 graden te buigen voor de keizer. Als je niet goed boog, dan werd je moeder in elkaar geslagen. Ik was net drie, mijn zusje was vijf. Mijn moeder moest op het land werken. Stel je voor: de Europese vrouwen mochten vóór die tijd in Nederlands-Indië niet eens werken. Nu moesten ze zelf het eten koken in de gaarkeukens. Het hout moest zelf gehaald worden en in kleine stukken gehakt worden. Er was nauwelijks vlees: één geitje voor duizend mensen!

We hadden alleen een koffer bij ons. Dat was het. Op het laatst liep ik op blote voeten, want ik had geen schoenen meer. In het kamp liepen de vrouwen in shorts en doekjes. Mijn moeder had één jurk bewaard voor als het vrede werd. Als de oorlog nog een half jaar langer had geduurd, waren we er niet meer geweest. Mijn moeder was behoorlijk lang, maar woog uiteindelijk minder dan 40 kilo. Als je ziek werd, waren er geen medicijnen. Je leerde wel om vol te houden, en te vechten. Degenen die dat niet konden, gaven het op."

Wit speelgoedkonijn

Ineke: "Het kamp was afgesloten met prikkeldraad en een bamboeschutting. Nu had mijn moeder prachtige sieraden meegenomen naar het kamp. Een Chinese werknemer van mijn vader kwam altijd trouw naar het kamp

toe om ons eten te brengen. Mijn moeder gaf elke keer een sieraad aan hem. Ze ging dan 's nachts sluipend erheen. Als ze gepakt zou worden, zou ze zwaar gestraft worden, heel zwaar. Met het extra voedsel hebben we de eerste tijd goed door kunnen komen. Gelijk toen mijn moeder in het huisje kwam, heeft ze haar sieraden in zo'n ziekenhuis linnen laken zakje en buiten het huis in een gat begraven. Op dat gat legde ze iedere dag een verse hoop ontlasting. Daar kwam dan niemand aan.

Ik had een groot wit konijn, daar had mijn moeder de buik van openge maakt en de vulling eruit gehaald. In dat konijn naaide ze al het zilver. Als de Jap dan huiszoeking kwam doen, op zoek naar geld en sieraden, dan zei ze: 'Ien, naar buiten en neem Nijn mee'. Ik sleepte dat konijn dan achter mij aan, want het was veel te zwaar om te tillen. Het konijn heb ik later weer teruggevonden.

Mijn zusje had een lepel met haar naam erin. Op een gegeven moment heeft mijn moeder die lepel aan een andere moeder gegeven. Die had een zoontje dat niet kon eten, maar met die lepel lukte het wel. Jaren later, in de jaren '90, stond er in het blad 'Libelle' een oproep. Mensen waren op zoek naar ene leke uit Indië. Dat was mijn zus. Ze heeft toen de lepel teruggekregen."

Als de moeders aan het werk waren, werden de kinderen opgevangen door de nonnen. Er waren verschillende ordes in het kamp aanwezig, maar Ineke en haar zus kwamen bij de nonnen van het klooster van Sint Jozef uit Amersfoort. "Later, toen we weer terug waren in Nederland, heeft mijn moeder ons meegenomen naar dat klooster om ze te bedanken voor hun hulp."

Vrouwelijke gevangenen moesten buigen voor de Japanners, bron: Volkskrant

Vader

De vader van Ineke werd getransporteerd met het schip 'Van Waerwijck' en naar de Pakan Baroe spoorweg gebracht. Dit schip werd op 22 juni 1944 getorpedeerd in de straat van Malakka. Hij overleefde het. Na twee dagen in zee te hebben gedobberd, werd hij door de Japanners uit zee gehaald en naar de Changi Gevangenis in Singapore gebracht. Toen hij weer was opgeknapt, werd hij alsnog naar de spoorweg gebracht. Deze Pakan Baroe spoorweg was al door de Nederlanders bedacht, maar het plan werd terzijde geschoven omdat het praktisch onuitvoerbaar was. De Japanners zetten het plan toch door. De arbeiders hadden het zwaar en de vader van Ineke was tegen het einde van de oorlog erg ziek. Hij lag in kamp 2, bekend als het dodenkamp.

In oktober 1945 bezocht Lady Edwina Mountbatten, echtgenote van de laatste gouverneur-generaal van Brits-Indië, Lord Louis Mountbatten, de kampen waar de krijgsgevangenen lagen. Ze heeft de tien zwaarst gewonden meegenomen naar Singapore, daar was medische hulp mogelijk. Inekes vader was één van die tien en dat heeft zijn leven gered. Ineke: "Wij hoorden niet dat de oorlog voorbij was, pas eind augustus werden we geïnformeerd. We mochten het kamp niet uit vanwege het gevaar van de opstandelingen. Het rare was dat de Jappen ons vanaf toen verdedigden. Wij hoorden van luitenant Sisselaar dat mijn vader nog leefde en in Singapore was. Mijn moeder was niet meer te houden. Sisselaar heeft ervoor gezorgd dat wij naar Medan konden, met een passagierstrein, onder zware bewapening. Sumatra is dertien keer zo groot als Nederland, het was dus een lange treinreis. Op de heenweg waren we met veewagens vervoerd, dat was vreselijk. In Medan konden we uiteindelijk met het vliegtuig naar Singapore. Daar aangekomen zag mijn zusje onze vader als eerste. Toen hij wist dat wij nog in leven waren, begon hij te vechten om er weer bovenop te komen. Mijn moeder en wij als kinderen werden ondergebracht in hotel Raffles. Toen mijn vader zover was opgeknapt dat hij kon reizen, gingen we via Borneo, Celebes en Nieuw-Guinea naar Australië. Daar kregen we een huis in de Blue Mountains, in Leura, het huis Hazelmere."

Terug naar Sumatra

Na een jaar in Australië te hebben gewoond was Inekes vader helemaal opgeknapt. Hij was nog steeds militair. Hij was nog niet gedemobiliseerd en meldde zich weer. Ineke: "Mijn vader moest terug naar Sumatra en wilde daar weer bij de HVA aan de slag. Dat ging niet door; hij diende in het leger te blijven vanwege de politionele acties. Hij kwam bij de genie en heeft het

vliegveld van Medan weer opgebouwd. Pas eind 1948 kon hij eindelijk uit dienst. Hij ging weer voor de HVA werken. Mijn zusje en ik gingen naar een internaat. In dit internaat moest je je netjes gedragen. Alleen dan mocht je in de vakanties naar huis. Was dat niet het geval dan kon je dat wel vergeten en moest je op het internaat blijven.”

Uiteindelijk werd het te gevaarlijk op Sumatra. In december 1950 waren er al 12 werknemers van de HVA vermoord. Ineke: “Op school hadden we ook speciale oefeningen als er alarm was. Mijn zusje en ik zijn op het eerste het beste vrachtschip gezet richting Nederland. Mijn zusje was 12 en ik 10 jaar oud. We kwamen bij een oom en tante in huis die geen kinderen hadden. Een jaar later kwam mijn moeder met mijn jongste zusje, en weer een poosje later kwam mijn vader. Die heeft contractbreuk gepleegd met de HVA. Daardoor moest hij de terugtocht zelf betalen. Als kind ben ik iedere drie jaar verhuisd, het eerst woonden we in Utrecht.”

Aanpassen

Ineke: “Het was zaak om je in Nederland zo spoedig mogelijk aan te passen en te vergeten waar je echt vandaan kwam. En vooral om je ingeslopen Indisch accent kwijt te raken. Toen wij terug in Nederland kwamen, zeiden de Nederlanders: ‘jullie hadden het tenminste niet koud’, er was geen gesprek mogelijk, ze hadden echt geen idee wat wij hadden meegemaakt. Dat heeft mijn ouders ook dichtgeslagen, net als heel veel andere Indische mensen. Bij ons thuis is er heel weinig over de tijd in Indië gesproken, mijn ouders wilden dat absoluut niet. Mijn vader was erg streng, hij had absoluut een oorlogstrauma. Ik weet nog dat je toen een vergoeding kon krijgen, omdat je zoveel jaar in het leger had gezeten. Maar dat wilde mijn vader niet, hij wilde niet om een aalmoes vragen.”

Toen ze 19 was trouwde Ineke met Wim, een militair. Wim werd om de drie jaar overgeplaatst. Ineke en haar man kregen twee kinderen. Ineke heeft in het kleuteronderwijs gewerkt. Ineke: “In 1983 is mijn man naar Duitsland overgeplaatst, dit was zijn laatste standplaats. Ik viel daar in een enorm gat; ik heb toen veel last gehad van alle herinneringen uit Indië. Ik heb professionele hulp gezocht. Het verleden moest een keer verwerkt worden.” Ook het overlijden van haar zus in 2021 heeft Ineke erg aangegrepen. Met haar had ze alles in het kamp meegemaakt. “Maar het leven in de kampen heeft ons ook sterk gemaakt, we klagen niet maar kijken vooruit. Het heeft ons tot vechters gemaakt.”

In 1957 kwam het gezin Jongebreur in Harderwijk wonen. Ineke is met haar man en haar zus een keer terug geweest naar Indonesië. Ze bezochten de plaats waar ze gewoond hebben, het internaat en ook de kampen. Het was heel onwezenlijk, maar ook emotioneel.

Het verhaal van Wim Jongebreur

In de kampen zaten de moeders met hun kinderen. Vanaf april 1944 begonnen de Japanners de jongens vanaf 10 jaar te scheiden van hun moeders. Japanners beschouwden jongens vanaf 10 jaar als mannen. Bovendien had het 'alles te maken met het begin van de puberteit, de hiermee samenhangende gedragsveranderingen in een uit vrouwen bestaande omgeving'. Seksuele ongelukken moesten voorkomen worden. De latere man van Ineke heeft op Java in het jongensinterne-ringskamp Bangkong gezeten. Er zijn veel dagboeken van jongens bewaard gebleven. Daarin wordt een duidelijk beeld geschetst van het leven in het kamp.

*Wim Jongebreur, in herinnering,
bron: I. Jongebreur*

Bangkong

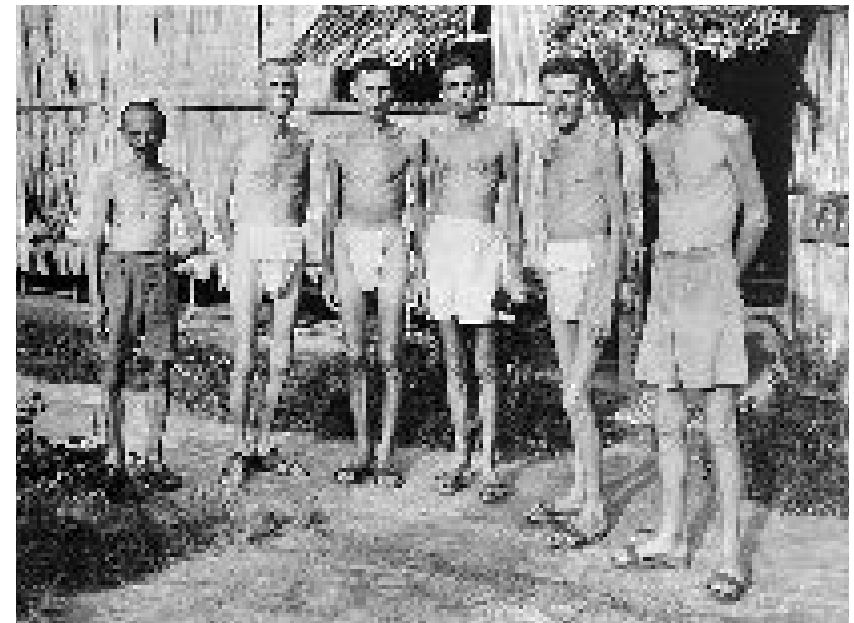
Het kamp was in het klooster van de zusters Franciscanessen van Heythuyzen in Semarang. De jongens hadden bij aankomst alleen een handkoffer bij zich. Ze werden in de kerk ondergebracht, in de aula, op het podium, in de sacristie en de kapel. Op 1 september zaten er 832 jongens tussen de 9 en 20 jaar en 357 oude en zieke mannen. Er waren uiteindelijk 45 nonnen. Eén van hun taken was de zieken verzorgen. De jongens kregen te maken met veel onderlinge diefstal. 'Ieder voor zich' was het parool. De kampleiding bestond uit Japanse en Koreaanse militairen, maar ook uit Nederlanders. Allemaal vertoonden ze onberekenbaar gedrag. Om de kleinste reden barstten ze in woede uit en oefenden ze buitensporig fysiek geweld uit. Een fragment uit één van de dagboeken: "Wij vertrokken in de morgen uit het vrouwenkamp. Ikzelf was toen 10 jaar oud en vond het helemaal niet erg om op transport te gaan. Ergens was ik wel trots; ik hoorde erbij, was nu volwassen dacht ik, maar dat gevoel veranderde gauw." Eenmaal in het kamp sloeg de verlatenheid toe. Veel jonge jongens huilden 's nachts, ze hadden veel heimwee.

Werken op het land

De kampleiding liet de jongens op het land werken. Het bewerken van de vulkaangrond op de helling van de Oengaran was voor jongens van 12 tot 15 jaar zware arbeid, ook omdat de percelen trapsgewijs moesten worden aangelegd. Dit deden ze met tjankols, patjols (een soort spade en hak) en schoppen. Doel was om het kamp zelfvoorzienend te maken. Elke dag vertrokken 300 jongens naar het patjolveld, ongeveer 1,5 km van Bangkong. Dit deden ze lopend. Tijdens het werken werden ze goed in de gaten gehouden. Lijntrekken werd zwaar bestraft. Jongens vanaf 15 jaar moesten hout hakken, van de djattibomen. Dat was hard hout. Er waren ook andere klussen in dit tuinbouwproject, zoals met mest sjouwen en kluiten kloppen. In de begintijd waren er nog positieve berichten over dit patjollen in de dagboeken. "Het was zalig in de buitenlucht. Je zag weer auto's rijden en mensen lopen."

Omstandigheden in het kamp

Zoals in alle kampen werden de omstandigheden steeds slechter. Het was er vuil, het voedsel werd steeds minder, er was weinig onderwijs. De Japanners gaven opdracht tot het verbranden van boeken. De jongens

Krijgsgevangenen, bron: onbekend

moesten 's nachts wachtlopen. Er werd onderling veel gestolen. Er werden zware straffen uitgedeeld. Een beschreven voorbeeld: "Twee jongens waren 's avonds op stap gegaan met wat geld op zak. Ze gingen lekker eten in de pasar. Bij terugkomst werden ze ontdekt. Het hele kamp werd met de bel gewekt voor een contra-appel. De twee jongens werden afgeranseld met een leren koppelriem, één viel zelfs bewusteloos op de grond. Daarna werden de twee aan een touw langs de appel-groep geleid en zes weken opgesloten met nauwelijks eten."

Ineke vertelt nog het volgende over haar man: "Mijn man lag op de ziekenzaal, omdat hij heel zwaar malaria had. Naast hem lag een oudere man, hij was zeker zestig jaar. Dat vond je toen oud. Van hem kreeg mijn man een kokertje malariatabletten. Dat heeft zijn leven gered. Maar die oudere man is gestorven. Daarna is mijn man in het jongenskamp op de watertoren geklommen en heeft hij drie dagen zitten janken, omdat hij niet meer wist hoe het verder moest. Uiteindelijk, toen een Jap naar boven kwam, besepte hij dat hij daar niets mee bereikte."

Naar Ceylon

In augustus 1945 werden de rantsoenen in de kampen verhoogd. Het was niet voor iedereen duidelijk dat de oorlog was afgelopen. Wel deden er geruchten de ronde, maar zekerheid had men niet. Het is vreemd dat de geïnterneerden acht tot negen dagen moesten wachten, voordat ze hoorden dat de oorlog was afgelopen. Van Mountbatten kreeg de Japanse militaire leiding de opdracht te blijven waar ze was.

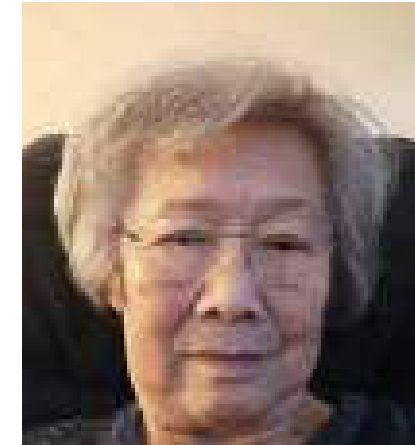
In december 1945 zijn de man van Ineke en zijn moeder met het Britse vliegdekschip 'Colossus' naar Ceylon gebracht. Ze hebben nog maanden in een kamp gezeten, voordat ze naar Nederland konden reizen. Dat schip lag ook in Singapore toen Ineke daar aankwam. "Op het dek hadden ze een hele speeltuin gemaakt. Daar kreeg ik voor het eerst een flesje cola, een godsgeschenk. Onvoorstelbaar."

Contact met de veteranen

Ineke Jongebreur heeft nog steeds contact met 6 veteranen uit Bangkong, ook na het overlijden van haar man. Ze is jarenlang penningmeester geweest van deze 'Bangkongers'. Het is een hechte club geworden die elkaar opzoekt en erg met elkaar meeleeft.

Het verhaal van Els van Hoorn-Gouw

Al sinds eeuwen wonen er Chinezen in Indonesië. Ze speelden vaak een belangrijke economische rol, vooral als handelaars en ondernemers. Toen Japan Nederlands-Indië in 1942 bezette, had dat zeker ook gevolgen voor de Chinese bevolkingsgroep. Japan was in oorlog met China sinds 1937, dus werden de Chinezen argwanend bekeken door de Japanners. Veel Chinezen werden gearresteerd, hun bezit geconfisqueerd of geplunderd. Na de Japanse capitulatie ontstond er een nieuwe fase van onzekerheid. Indonesië riep de onafhankelijkheid uit. De Chinezen zaten klem tussen de verschillende partijen. Ze werden soms verdacht van loyaliteit aan de Nederlanders, aan de andere kant werden ze niet volledig geaccepteerd door de Indonesische nationalisten. Tegen deze achtergrond speelt het verhaal van Els van Hoorn-Gouw zich af.

*Els van Hoorn-Gouw,
bron: E. van Hoorn*

Els werd in 1936 in Bandung op Java geboren, maar ze groeide op in Cianjur. Dit is een dorpje tussen Bandung en Jakarta aan de voet van Gunung Gedeh. Haar ouders woonden achter de zaak die haar opa had opgebouwd. Hij was begonnen met een klein winkeltje in kruidenierswaren, dat uitgroeide tot een groot bedrijf. Daarnaast had hij een bouw- en ijzerwarenzak. Ook beheerde hij opslagruimtes, pakhuizen. In die pakhuizen werden de producten bewaard die van de ondernemingen uit de buurt van Cianjur kwamen, zoals theeplantages en rijstvelden. Vanuit die pakhuizen werden de producten verdeeld en naar andere bedrijven in de regio gebracht. Haar opa had vier vrachtwagens en hij bezat een automobiel dat je kon huren. Soms werd Els wel met de auto naar de kleuterschool gebracht en weer opgehaald, als de auto niet verhuurd was.

Els: "Mijn moeder was 15 jaar toen opa heel plotseling is gestorven. Mijn vader was een zoon uit het eerste huwelijk. Met opa's tweede vrouw kreeg mijn oma negen kinderen. De oudste twee zoons waren nog in opleiding

om met opa in het bedrijf mee te draaien. Met het plotselinge overlijden moesten de twee jonge stellen eerder trouwen, nog voor opa werd begraven. Dit moest volgens de Chinese cultuur; ouderverering. Opa stierf te jong. Mijn vader had een groot verantwoordelijkheidsgevoel en heeft zich aan de zaak van mijn opa gewijd. Ik heb tot mijn 10^e jaar in Indonesië gewoond. Ik kan me nog veel uit die periode herinneren. Het was de tijd van de oorlog met Japan en van de Bersiap-periode. Mijn vader wilde niet dat ik naar de Indonesisch- Chinese School zou gaan. Er was immers geen leerplicht. Hij wilde dat ik na de oorlog naar zijn oude school zou gaan. Hij heeft als een van de weinige Chinese jongens op een Europese school gezeten, dat was toen heel bijzonder. Je moest wel van aanzien zijn om daar op te komen. Thuis moest ik voorbereidend werk doen: het alfabet leren, leren schrijven en rekenen. Dit deed ik onder begeleiding van een privéjuf.”

*Het huis waar Els opgroeide in Cianjur,
bron: E. van Hoorn*

Bersiap-periode

Omdat Els' vader een zaak had, werd hij afgeperst door een overbuurman, een voorman van de Nationalisten (TNI). Hij had al een gedeelte van het bedrag betaald. Els: “Vervolgens kwam deze buurman terug met de opdracht om in verband met onze veiligheid alle Chinese bureaus uit de straat bij ons in huis te nemen. Dat waren wel 64 vreemde mensen in ons huis. Midden in de nacht hebben zijn mannen geprobeerd ons huis in de brand te steken. Dat is ze niet gelukt door het optreden van mijn moeder, hoe klein ze ook was met haar 1 meter 50. Zij hield de deur dicht. De volgende morgen kwam de buurman weer, hij vroeg vader in de middag bij hem op kantoor te komen. Mijn vader moest daar een lijst maken van alle mensen die bij ons waren. Dat was voor mijn vader de druppel om te besluiten weg te gaan. Hij is eerder alleen vertrokken, zogenaamd op weg naar zijn tante. Even later volgden mijn moeder, mijn zus en ik, quasi wandelend naar een andere kennis. Een aantal ‘ploppers’ (Indonesische nationalisten) die met messen in de greppel zaten, vroegen waar mijn moeder naar toe wilde. Ze hield het vaag, we gingen naar bekenden. Uiteindelijk zijn we bij een Nederlands militair kamp gekomen, net voor de grens van Cianjur. In dit kamp kregen we een paar dagen onderdak in een grote barak van een rijstpellerij. In afwachting van een konvooi dat ons mee zou nemen naar Jakarta. Een tante heeft ons daar in haar huis opgevangen.”

Els vervolgt: “We hebben daarna zelf niets van de gewelddadigheden van de Bersiap meegemaakt, maar we hebben wel diverse keren tijdens de reis schoten gehoord. Als we voor onze vlucht ergens op bezoek gingen, hoorden we wel de verhalen hierover; maar als kind vang je alleen flarden op. Beide partijen, zowel de Indonesiërs als de Nederlandse militairen begingen wreedheden. Wat dacht je: van bamboe kun je hele scherpe steekwapens snijden! Wat ik nog wel weet is dat, als de Japanners op bezoek kwamen, mijn tantes (jonge meiden) en wij weg moesten, het huis uit. Voor onze veiligheid. De sfeer was in die tijd wel beladen en grimmig. Als wij met de trein van Cianjur naar Bandung gingen – dat kon toen nog – zagen we in Tjimahi de gevangenkampen van Nederlanders en Indische Nederlanders met de uitgemergelde mensen achter de hekken.”

Het vertrek naar Nederland

Direct na vertrek uit hun huis, voor hun aankomst in het militaire kamp, hadden Els haar ouders al besloten dat ze naar Nederland wilden. Ze waren welkom, onder de volgende voorwaarden. De familie moest huisvesting

hebben, een adres en een financiële buffer op een Nederlandse bank. Ze mochten geen hulp verwachten van de overheid. Dat was niet het meest hartelijke welkom voor hen. Els: "Maar aan de andere kant hebben we wel de kop boven het zand gehouden, waren we zelfstandig, niet onderdanig aan de regering. Mijn vader had één doel voor ogen; hij sprak al goed Nederlands, hij wilde integreren en in Nederland opnieuw beginnen. Zo zijn we opgegroeid. We gingen zover dat we de volgorde van naam en voornaam hebben aangepast: 'Gouw Tek Hoen' werd 'Tek Hoen Gouw', het werd zelfs Theo. We lachten er vrolijk om. We zijn geen familie van de Harderwijker marathonloper, mijnheer Gouw. Die komt van de Nederlandse Gouw. We kwamen terecht bij ouders van een van de militairen die ons in Cianjur had geholpen. Zij woonden in Utrecht en hadden een kamer in het souterrain vrij. Het was een katholiek gezin met twee puberkinderen op de middelbare school. Het klikte tussen ons. In Utrecht zagen we allerlei etenswaren die we al heel lang niet hadden gegeten. Bijvoorbeeld chocolaatjes. Wij konden het niet kopen, want alles was op de bon. De familie waar we woonden, beheerde onze bonnen."

Els' vader vond werk als ober in Amsterdam bij 'Peking', een Chinees-Indonesisch restaurant. Het gezin verhuisde al gauw naar Amsterdam, waar Els is opgegroeid. Els: "Ik heb daar zo genoten, ik bloeide helemaal op! In Indonesië ging ik dus niet naar school en had dus nauwelijks vriendinnetjes. Ik heb me daar wel eenzaam gevoeld."

Ze heeft er drie jaar op de lagere school gezeten; daarna bezocht ze de MMS, destijds de Hogere Burgerschool voor meisjes. Els: "Meisjes moesten wel aan een man geholpen worden, daarom moesten ze mee kunnen praten over allerlei zaken, zeker over cultuur. Door een lerares is mijn belangstelling voor andere culturen ontstaan. Mijn eerste tekenles werd gegeven door een lerares die naar IJsland met vakantie was geweest. Daar vertelde ze over, dat was zo interessant, er ging een wereld voor mij open." Na de MMS is Els gaan werken bij het Gemeentelijk Girokantoor. Zij was een bescheiden meisje in haar eigen woorden, maar om losser te leren zijn, ging ze op haar vrije zaterdagmiddag in een schoenenzaak werken in de Jordaan. Na haar trouwen heeft ze nog bij Theater Carré gewerkt. De belangstelling voor toneel en cabaret is al die tijd gebleven.

Naar Harderwijk

In Amsterdam werd Els lid van de basketbalvereniging. Daar heeft ze Freek leren kennen, haar man. Hij ging naar de kweekschool en haalde later zijn

akte MO-geschiedenis. Ze startten in Bilthoven, vervolgens in Hilversum. Tegen het eind van de studie geschiedenis is Freek naar het middelbaar onderwijs in Hilversum overgestapt. Een aantal uren lesgeven en vrije dagen om de studie af te maken, was voor ons nodig. Freek had op school in Hilversum te weinig uren dus ging hij elders solliciteren. Hij werd aangenomen op de toenmalige Rijksscholengemeenschap, nu RSG Slingerbos, een pas opgerichte school. Daar lag toekomst. Uiteindelijk verhuisde het gezin in 1968 naar Harderwijk.

Els: "We gingen naar de Veluwe, voor zes jaar. Stel je voor: als Amsterdammer op de Veluwe in de jaren 60! Het was er godsdienstig gezien heel streng, ik vond het er niet leuk. Ik had bij het feest van 'Harderwijk 750 jaar' een nare ervaring. Ik zat op een tribune naast iemand en we hadden een erg leuk gesprek. Op een gegeven moment vroeg ze naar welke kerk ik ging. Maar ik ging niet naar een kerk! Ze heeft zich omgedraaid en niks meer tegen mij gezegd. Dat heb ik als heel vervelend ervaren. Nog zoiets: als ik ging solliciteren, vroegen ze wat mijn man voor werk deed, hoeveel uren hij les gaf, waarom ik solliciteerde. 'Oh, maar dan hoort u toch niet te werken als u het geld niet nodig hebt?' Wat het wel voor mezelf betekende, telde niet. Of ik kreeg te horen dat ik bij de kinderen moest blijven. Er werd ook gevraagd wat ik zou doen als de kinderen ziek zouden worden. Welke boeken ik las."

In Harderwijk heeft Els veel vrijwilligerswerk gedaan, o.a. heeft ze met Els Schrijver samengewerkt in projecten rondom vrouwenemancipatie. Uiteindelijk is ze gevraagd om Buitengewoon Ambtenaar van de Burgerlijke Stand te worden. Els: "In eerste instantie heb ik dit geweigerd, maar later dacht ik: 'Ik ben van buitenlandse komaf, ik ben vrouw, ik ben buitenkerkelijk, ik ga het doen!' Het is een beroep waarin je veel over de samenleving leert." Els heeft dit 22 jaar gedaan, tot aan haar pensioen.

Patricia Tjiook-Liem

Op een gegeven moment las Els het boek van Bettine Vrieskoop genaamd 'Het China-gevoel van Pearl S. Buck'. Al in de dertiger jaren dacht ze bij zichzelf dat ze nooit met een Chinese jongen zou gaan trouwen vanwege de waardering en houding tegenover vrouwen. Een paar jaar geleden kocht Freek, haar man, een boek over Chinezen in Indonesië, geschreven door Patricia Tjiook-Liem. Tijdens een lezing over dit boek maakten ze kennis met de schrijfster. De titel van het boek is 'Chinezen uit Indonesië. De geschiede-

nis van een minderheid'. Els: "Ik herkende zoveel in het boek, ik heb Chinese roots, we zijn een groep binnen de Indonesische samenleving." Patricia Tjiook is gepromoveerd op het onderwerp 'De rechtspositie van de Chinezen in Indonesië in de periode 1842 – 1942'. Ze ontving de Prins Bernhard Prijs voor haar boek. Ze heeft een fonds gekregen om een archief op te zetten, genaamd: 'Chinese Indonesian Heritaged Centre' gevestigd in Leiden (www.cihc.nl). Patricia wilde ook het verhaal van Els horen en heeft haar geïnterviewd. Els: "Door het gesprek met Patricia ben ik meer in de geschiedenis van mijn familie geïnteresseerd geraakt. Mijn familieverhaal komt ook in dat archief. Ik vind dat een stukje rehabilitatie van mijn vader die binnen zijn familie afgeschilderd werd als verrader, omdat hij naar Nederland emigreerde."

Terugblik

Els: "Ik herinner mij Indonesië als een mooi land, maar ik was er wel eenzaam. Ik heb geleerd mij zelf te vermaken. In Indonesië waren er natuurlijk regels, 'nee is nee, en nog eens nee, maar dan later toch weer ja'. In Nederland was nee gewoon nee, ja was ja; dat was duidelijk. Ik moest wel wennen aan de rechtstreekse manier van doen. In Indonesië moest je alles een beetje verbloemen." Els is later samen met haar man nog een keer teruggeweest naar haar geboorteland. Dat is een mooie ervaring geweest, waarbij ze ook familieleden konden bezoeken. "Missie volbracht! Freek begrijpt waarom mijn ouders daar voorgoed weg zijn gegaan."

Naaaimachine van de oma van Els,
bron: Chinese Indonesian Heritage Centre

De elektrische naaimachine van het merk General Electric was van Els moeder. Deze naaimachine zou haar moeder haar hele leven vergezellen.

De naaimachine ging mee naar Jakarta en naar Nederland. In Jakarta zorgde de naaimachine voor de broodnodige inkomsten. Els: "Mijn vader kocht lapjes stof op de markt, mijn moeder maakte er kleding van. Wij als kinderen maakten het naaiwerk af. Kinderarbeid of niet, we deden dat gewoon. Mijn vader verkocht de kleding weer aan zijn vrouwelijke collega's op kantoor."

Het verhaal van Theo Bakker

Op zoek naar mijn vader....

Als de pakketbezorger voor de deur staat en een pakje afgeeft, kijkt mijn vrouw me enigszins meewarig aan... "Indië zeker", zegt ze, en ja hoor, er komen een paar gedateerde en een tikkeltje vergeelde boeken uit het pakketje. Het is me weer gelukt om via Marktplaats een paar boeken op de kop te tikken over de geschiedenis van Nederlands-Indië. Voorlopig kan ik daar nog mee doorgaan, want er zijn bibliotheken vol geschreven over 'onze' verloren kolonie. Ook bij elke nieuwe publicatie, en die zijn er regelmatig, rispt de emotie en vaak ook de verontwaardiging weer op.... 'Veteranen, Indo's, Totoks, Molukkers, of nazaten van deze groepen laten, al dan niet instemmend of juist verontwaardigd, van zich horen. Ja, en ook ik ben, hoe dan ook besmet met het virus dat Nederlands-Indië heet.

Theo Bakker,
bron: T. Bakker

Maar ik ben blijkbaar niet de enige in ons gezin. Toen ik recent in Arizona in het huis van mijn zuster logeerde en daar in de boekenkast dook, kwam ik bekende maar toch ook zo verrassende titels tegen... 'De heren worden bedankt' van Anton P. de Graaff en de 'Hongertocht' van Székely-Lulofs, de Hongaars Nederlandse schrijfster uit Nederlands-Indië. Bijzondere boeken voor iemand die al vijftig jaar in de V.S. woont. Het heeft blijkbaar allemaal te maken met mijn vader Gerrit Bakker, die in 1946 als oorlogsvrijwilliger naar Indië vertrok om daar deel te nemen aan de heroïsche strijd om Indië te bevrijden van Soekarno.

Het verhaal van mijn vader is, hoewel deels bekend, toch grotendeels nog in duisternis gehuld. Wat bewoog die man om in 1946, zijn vrouw met drie jonge kinderen achter te laten om deel te gaan nemen aan de grote strijd in Indië? De stad Groningen, waar ze woonden, was nog maar sinds 16 april 1945 bevrijd en op 7 mei 1945 was zijn jongste en derde dochter geboren, Anna Irene Victoria, mede vernoemd naar de glorieuze overwinning op

de Duitsers. Groningen lag net als de rest van Nederland in puin. Er waren mensen en handen nodig om het land weer overeind te krijgen, de schade te herstellen en huizen te bouwen. Waarom stuurde Nederland een enorm groot en peperduur leger naar de andere kant van de wereld om 'haar gezag' te herstellen? En waarom nam hij daar geheel vrijwillig aan deel? Mijn vader heeft zich er tegenover mij nooit over uitgelaten en ook mijn zusjes heeft hij er nooit over verteld. Mijn moeder wilde er niets over horen, waarschijnlijk omdat het ook voor haar een zeer traumatische periode is geweest. Denk je eens in, 1946, Nederland ligt in puin. Er is niks te krijgen of te koop. De winters zijn ijskoud. Je woont op een bovenverdieping met drie jonge kinderen 4, 2 en 1 jaar oud en je man vertrekt naar Indië. Je weet niet voor hoelang en weet überhaupt niet of hij wel terug zal keren. De strijd in Indië kostte duizenden Nederlanders het leven. Dagelijks stonden er overlijdensberichten in de kranten. Het moet voor mijn moeder een verschrikkelijke tijd zijn geweest, terwijl het einde van de Tweede Wereldoorlog juist ook een veel betere en hoopvolle periode had kunnen inluiden.

Wat waren zijn motieven? Was het vaderlandsliefde? Werd hij aangemoedigd door de intensieve naoorlogse propaganda? Was het de drang naar avontuur? Was het heimwee naar de periode als dienstplichtig militair? Of wilde hij net als veel andere Nederlanders emigreren, omdat Nederland hem te benauwd en te gereformeerd was? Ik zal het nooit weten. En hoewel ik er nu spijt van heb, heb ik hem er nooit veel over gevraagd. Ik was te jong, had er geen interesse in of was te veel met andere dingen bezig. "Het boeide me eigenlijk niet" en dat is wat ik nu betreurt.

*Gerrit Bakker,
bron: T. Bakker*

*Het gezin van Theo Bakker, hijzelf
staat in het midden, bron: T. Bakker*

Het feit is dat mijn vader Gerrit Bakker zich eind 1945/begin 1946 aanmeldde bij het 1-12 Regiment Infanterie in Zuidlaren ofwel het Groninger bataljon. Het bataljon bestond uit 752 manschappen. Hij kwam door de selectie en vertrok, na een oefenperiode in Drenthe, naar Southampton in Engeland, waar de manschappen van uniformen en wapens werden voorzien en aanvullende trainingen ondergingen. Op de rechtermouw prijkte het bataljonsembleem, 'het peerd van ome Loeks', om de afkomst van de manschappen nog maar eens te onderstrepen. Oorlogsvrijwilligers werden geconcentreerd in regionale bataljons, zo was er ook een Fries Bataljon (1-9 R.I.) een Limburgs bataljon (2-13 R.I.) en een Zeeuws bataljon (2-14 RI). Met het troepentransportschip 'Nieuw Amsterdam' toog het gezelschap naar de Oost, waar in eerste instantie in Singapore, Maleisië, werd ontscheept. Het Britse gezag verklaarde Indië voorlopig als een no-go area, omdat ze zich niet wilde mengen in de Nederlandse koloniale oorlog en dus geen toestemming gaf voor landing van de Nederlanders. De wens van Nederland om het koloniale gezag onmiddellijk te herstellen, liep dus spaak op de eis van de Britten om uit Indië weg te blijven. Ruim 5.000 Nederlandse doden kostte de koloniale oorlog die eufemistisch 'politieele actie' werd genoemd. Poetin had die naam kunnen bedenken. Van het bataljon van mijn vader kwamen 27 soldaten nooit meer thuis. Hoeveel slachtoffers er aan Republikeinse zijde zijn gevallen is onbekend.

Dr. L. de Jong schat het aantal op 100.000 mensen, allen tegenstanders van de Nederlandse soldaten, maar destijds ook onderdanen van het Koninkrijk der Nederlanden. Ook mijn vader kreeg zijn portie ervan mee. Van Singapore ging de reis naar Soerabaja, waarvan hij de naam later met een zweem van heimwee uitsprak. Recent vond ik een boekje met de titel 'De lange weg', geschreven door Roelof Spreeuwiers. Hij beschrijft de strijd van het bataljon 2-5 RI, dat samen met het bataljon van mijn vader, 1-12 RI, in Indië vocht. De eenheden trokken gezamenlijk op en wat volgde was beslist geen vredesmissie. In de loop van 1947 werd mijn vader gerepatriëerd. Ik begreep dat dit was, omdat mijn moeder het niet alleen kon volhouden in Nederland. Het was te zwaar om als alleenstaande vrouw drie kinderen groot te brengen. Op dringend verzoek van zijn vader en schoonvader keerde mijn vader terug naar Nederland, waar hij op 2 oktober 1949 werd gededemobiliseerd als sergeant-majoor-instructeur van de X-Brigade.

Hij was getraumatiseerd en misschien ook wel teleurgesteld in zijn voortijdige terugkeer. Misschien ook ontgoocheld, omdat Koningin Juliana op

27 december 1949 de overdracht van Nederlands-Indië aan de Republiek Indonesië ondertekende.

'Indië verloren, rampspoed geboren' luidde het gezegde dat breed in de Nederlandse samenleving weerklonk. Politici en hoge militairen uit Den Haag hadden zich jarenlang verzet tegen elke vorm van zelfstandigheid van de voormalige kolonie. Alleen de communisten en socialisten konden er begrip voor opbrengen. 'Maar dat waren toch landverraders, dat wist toch iedereen!'

Wat mijn vader er, behalve zijn trauma's, aan heeft overgehouden weet ik niet. Het is in elk geval geen overdreven liefde voor het Indische volk geweest. Als hij er al eens over sprak, had hij het over ploppers en zwartjoe-kels, en toen mijn jongste zus ooit eens vriendschap kreeg met een Am-bonese jongen kreeg hij bijna een hartverzakking. Mijn vader ging aan het werk in een drukkerij, waar hij de hele dag tussen de dreunende en stam-pende drukpersen stond, in een enorm lawaai. Weten we tegenwoordig dat mensen met PTSS gevoelig zijn voor drukte en lawaai, destijds bestond er geen PTSS. "Je stroopte je mouwen op en ging weer aan het werk", stelde de socio-loog J.A.A. van Doorn in zijn boek *'De laatste eeuw van Indië'*. Kortom, je moest je niet aanstellen.

Indië speelde op de achtergrond altijd mee in ons gezin. Mijn zusjes, die door het korte lontje van mijn vader een slechte jeugd hebben gehad, sliepen onder een paar solda-tenjassen, geld voor dekens was er niet. "Er hing altijd een enorme spanning in huis," zegt mijn zusje. "Het gedrag van mijn vader was onvoor-spelbaar en daarom was het voor iedereen op eieren lopen." Kunst was er bij ons

De gong die in het huis stond waar Theo woonde, bron: T. Bakker

in huis niet, maar een prachtige zwarte ebbenhouten gong uit Java sierde de verder sobere inrichting. Aan de wand hing een originele Javaanse kris in een koperen schede. En in de boekenkast prijkte het riante boekwerk *'Atjeh'*, van de journalist Zendgraaff. Mijn vader was blij als mijn moeder nasi maakte, iets wat ze ondanks haar weerstand tegen Indië goed kon en ook regelmatig deed. Maar uiteindelijk hebben alle gezinsleden decennialang onder het Indië-verleden van mijn vader geleden...

Toen mijn zussen en ik ooit samen de documentaire *'Tuan Papa'*, van Anne-griet Wietsma bekeken, kwamen we tot de conclusie dat het niet onwaar-schijnlijk was dat we ergens op Java nog een broer of zus zouden kunnen hebben. We zullen het wel nooit te weten komen. Wat ik wel weet is dat het Indië-avontuur van mijn vader zo'n splijtzwam in hun huwelijk werd dat mijn ouders in 1966 alsnog uit elkaar gingen. Een stap die in die tijd zeer revolutionair was voor een gereformeerd gezin met vijf kinderen.

Voor beiden werd het een worsteling om weer iets van hun leven te maken, allebei met een nieuwe partner. Zowel mijn moeder als mijn vader zijn lang geleden overleden en er zijn veel dingen die ik niet aan ze gevraagd heb. Ook mijn zussen weten er niet veel van, er werd weinig gepraat, en zeker niet over onderwerpen die controversieel van aard waren. Slechts met mijn vrouw wilde mijn vader nog wel eens iets delen, en dan vooral als hij een borrel op had. Dan wilde hij nog wel eens iets vertellen over de verschrik-kingen die hij in Indië had meegemaakt. Maar met veteranen, defensie of de politiek wilde hij niets meer te maken hebben. Veteranenbijeenkomsten meed hij. Van Relus ter Beek, defensie-minister en grondlegger van het veteranenbeleid, moest hij niet veel hebben, 'een salonsocialist' zo noemde hij de latere commissaris van de Koningin in Drenthe. De politiek had de In-dië-veteranen in de steek gelaten en toen er eindelijk wat aandacht kwam, was het voor hem, net als voor heel veel andere veteranen, al veel te laat. Toch is de belangstelling voor Indië op mij overgedragen. Het boek *'Atjeh'* staat hier nog in de boekenkast en de ebbenhouten gong uit Java staat hier in huis. Zelf schreef ik boeken over repatrianten en over veteranen en mijn boekenkast over Indië puilt uit. Het Indië-virus is onmiskenbaar nog actief, maar toch zou ik er heel graag nog eens met mijn vader over willen praten....

Nieuw-Guinea

Vader

*Mijn vader is een man van heel veel woorden
vooral als hij over de wereld sprak
dan ging hij graag met ieder in debat
over de actualiteit en over verre oorden*

*Over de wereldpolitiek kon hij dan uren spreken
had hij zijn mening en zijn oordeel klaar
presenteerde hij zijn visie met een groots gebaar
maar over zijn persoonlijk leven bleef hij meestal in gebreke*

*Een man, die toch zijn leven overziet
verbrande schepen had hij achter zich gelaten
maar daarover hoorde je hem niet*

*Die actualiteit liet hij bij voorkeur varen
Zijn vrouw, mijn moeder die hem ooit voorgoed verliet
Zijn kinderen die als vreemden voor hem waren*

Plattegrond van Nieuw-Guinea, bron: Martin Elands, 'Afscheid van Nieuw-Guinea'

De vroege geschiedenis

In 1511 werd Nieuw-Guinea door Portugese zeevaarders ontdekt, maar pas ruim 30 jaar later ging een Spaanse zeevaarder aan land. Hij gaf het eiland de naam Nueva Guinea, omdat hij vond dat de bewoners leken op die in het West-Afrikaanse land Guinea. In het begin van de 17^e eeuw verkenden Nederlandse zeevaarders, waaronder Abel Tasman, de noordkust van Nieuw-Guinea en de eilanden in de Vogelkopbaai. Decennia later werd het westelijk gedeelte van Nieuw-Guinea opgenomen in het handelsnetwerk van de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC); zij dreef rond het eiland op kleine schaal handel. Het lukte de VOC'ers niet om permanente handelsposten te stichten, deels door het ongezonde klimaat, maar ook door

de vijandigheid van de Papoea's. Na de formele ontbinding van de VOC in 1798 kwamen de Engelsen en Fransen naar het eiland, maar ook zij slaagden er niet in om zich permanent te vestigen.

Verdeling van het eiland

Op 17 maart 1824 ondertekenden de Britten en Nederlanders het 'Verdrag van Londen', waarin ze Indië verdeelden. Behalve Sumatra, Java en de Molukken claimde Nederland ook Nieuw-Guinea. In 1828 werden er twee Nederlandse schepen naar het eiland toe gestuurd, de 'Triton' en de 'Iris'. Onder het mom van een wetenschappelijke expeditie naar onbekende planten- en vogelsoorten, maar met het eigenlijke doel een militaire nederzetting te bouwen voordat de Engelsen op dat idee zouden komen.

Nederland nam het westelijke deel van het eiland bij proclamatie in bezit en in 1895 werd de oostgrens vastgelegd. Duitsland annexeerde in 1884 het noordoosten van het eiland en noemde het Kaiser Wilhelmsland. De 'Neuguinea Compagnie' kreeg de exploitatierechten. Engeland claimde in 1884 het zuidoosten met de vestiging van Port Moresby.

Toen het eiland verdeeld was tussen de drie landen had geen van deze mogendheden er al een administratieve aanwezigheid. Pas in 1898 werden de eerste Nederlandse administratieve posten opgezet in Fakfak en Manokwari.

Nieuw-Guinea is nooit een kolonie geweest waar voor de Nederlanders veel te halen viel; economische activiteiten waren minimaal. Er was kleinschalige landbouw en alleen langs de kusten was er sprake van enige handel. Het land bleek ongeschikt voor grootschalige landbouw of veeteelt. Wel was er enige hoop op het vinden van grondstoffen als aardolie, koper en goud. Missionarissen en zendelingen waren actief op Nieuw-Guinea; zij richtten de eerste scholen op en Papoea's werden bekeerd tot het christendom. Het eiland was veel minder toegankelijk dan de overige gebieden in de archipel. Wie er voor de oorlog naartoe gestuurd werd, als ambtenaar of als militair, beschouwde dat zelden als een vreugdevolle gebeurtenis. Rond 1949 woonden er maar weinig mensen op het Nederlandse deel van het eiland, zo'n 300.000. De Papoea's zijn de oorspronkelijke inwoners van het eiland; zij werden – door de Nederlanders maar ook door de Indonesiërs – beschouwd als weinig ontwikkeld. In geografisch, ecologisch en etnisch opzicht hoort Nieuw-Guinea meer bij Melanesië (een groep eilanden ten noorden en noordoosten van Australië) dan bij Indonesië.

Strafkamp

Nieuw-Guinea was vanaf 1926 bekend vanwege het strafkamp Boven-Digul, waar Indonesische nationalist en communisten en Chinezen naartoe werden verbannen. In 1927 werden ongeveer 1300 communisten gevangen gezet in Nieuw-Guinea, na een opstand op Java. Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in Nederland werden NSB'ers uit Indië naar Nieuw-Guinea verbannen.

Tweede Wereldoorlog

De Japanse verovering van het Australische en het Nederlandse deel van Nieuw-Guinea begon in november 1941. De Nederlandse regering in Londen verklaarde op 8 december 1941 de oorlog aan Japan. De inname van Nieuw-Guinea door de Japanners ging behoorlijk snel. Zij legden onder meer een grote vliegbasis aan op het eiland Biak. Een aantal militairen van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) zag bij de Japanse invasie kans om naar Australië uit te wijken. Een groep van ongeveer 80 KNIL-militairen trok zich terug in het binnenland en een deel van hen voerde in de Vogelkop een guerrilla tegen de Japanners. De Nederlandse strijdkrachten gaven zich op 8 maart 1942 over. De Japanners namen Manokwari na een aantal bombardementen in bezit en stationeerden er een aanzienlijke legermacht. Alle Europeanen werden afgevoerd en op Ambon geïnterneerd.

Het Amerikaanse leger begon in januari 1943 met een grondoffensief op Nieuw-Guinea. De Japanners bezetten op 25 december 1943 met 11.000 militairen het eiland Biak. De Japanse leiding besloot de Amerikanen ongestoord aan land te laten komen, waarna ze in een hinderlaag werden gelokt. Het gebied vol grotten en bunkers was een ideale plek om schutters op te stellen die de Amerikanen van daaruit aanvielen. Er vielen aan beide kanten veel doden en gewonden.

In 1944 kreeg de opmars vaart: de Amerikanen trokken op langs de noordkust van Nieuw-Guinea (Hollandia, Biak, Manokwari). Bij de strijd kwamen 13.000 Japanners om en aan Australische en Amerikaanse kant vielen respectievelijk 2100 en 2000 doden. Op 22 april 1944 veroverden de geallieerden de hoofdplaats Hollandia en gebruikten de Amerikanen Nieuw-Guinea als springplank voor hun offensief tegen de Japanse troepen.

Op 3 april 1944 werd in Australië de Netherlands Indies Civil Administration (NICA) opgericht met als opdracht het Nederlandse bestuur te herstellen in de voetsporen van de geallieerde troepen. Na de geallieerde landing zette

het NICA haar hoofdkwartier op in Hollandia. Later kwam er ook een basis op Biak. Het NICA verleende onder andere hulp aan burgers en ex-dwangarbeiders.

In februari 1961 bracht minister Robert Kennedy van Justitie een bezoek aan Den Haag om de Nederlandse overheid te overreden om met Indonesië te gaan onderhandelen, bron: Wim van Rossem voor Anefo

Indonesische propagandaposter uit 1957. De tekst: 'Opgelet! Ons Irian Barat [Nieuw-Guinea] wordt nog steeds onderdrukt door Nederland', bron: Martin Elands, 'Afscheid van Nieuw-Guinea'

F. Behrendt (Het Parool, 14 juli 1969) bron: Martin Elands, 'Afscheid van Nieuw-Guinea'

Aparte status voor Nieuw-Guinea

Tijdens de onderhandelingen tussen Nederland en Indonesië pleitte de Nederlandse regering voor een zelfstandige positie voor Nieuw-Guinea. Allerlei eigenlijke en oneigenlijke argumenten speelden daarbij een rol, o.a. de zorg om de Indo-Europese bevolking van Nederlands-Indië. Men was bang dat deze groep massaal vanuit Indonesië naar het verwoeste Europa zou verhuizen. Het idee was om deze groep over te brengen naar Nieuw-Guinea. Bovendien zag minister Luns het gebied als steunpunt in Azië voor Nederland tijdens de Koude Oorlog. Wat misschien wel het meest meespeelde, was dat men het Soekarno niet gunde dat hij Nederlands-Indië in een keer in handen kreeg. Hij werd gezien als een verrader en handlanger van de Japanners. Ook het veronderstelde economisch potentieel van het gebied – mogelijk wingebied van olie, steenkool, bauxiet en nikkel – speelde een rol bij de wens om Nieuw-Guinea te behouden. Het laatste argument betrof de Papoea's: zij maakten etnisch gezien geen deel uit van de Indonesische natie. De Nederlandse regering was daarom van mening dat zij zelfbeschikkingsrecht hadden. Maar dat kon pas uitgeoefend wor-

den, vond het kabinet Drees, als zij door Nederland waren opgevoed om zelfstandig over hun lot te kunnen beslissen. De Papoea's zelf werden niet geraadpleegd over wat zij wilden.

Soekarno wil Nieuw-Guinea

Op voorstel van de VN-commissie voor Indonesië werd uiteindelijk besloten de kwestie Nieuw-Guinea nog één jaar aan te houden. Afgesproken werd dat binnen één jaar na de soevereiniteitsoverdracht de status van Nieuw-Guinea, door onderhandelingen tussen Nederland en Indonesië, zou worden bepaald. De Indonesische president Soekarno zei bij de overdracht van de soevereiniteit van Nederlands-Indië aan de Verenigde Staten van Indonesië echter dat hij er alles aan zou doen om Nieuw-Guinea zo snel mogelijk bij Indonesië te voegen.

*President Soekarno van Indonesië houdt een gloedvolle toespraak,
bron: Martin Elands, 'Afscheid van Nieuw-Guinea'*

In december 1955 waren er voor het eerst onderhandelingen tussen Nederland en Indonesië over Nieuw-Guinea. Beide landen handhaafden hun standpunten en de onderhandelingen mislukten. In 1956 nam de Tweede Kamer een grondwetswijziging aan waardoor Nieuw-Guinea een deel van het koninkrijk werd.

Nederland besloot op 14 april 1960 meer militaire eenheden naar Nieuw-Guinea te sturen, ook omdat daar de infiltraties van Indonesische militairen toenamen. In mei vertrok het vliegdekschip 'Karel Doorman', samen met andere marineschepen. Ook werd het 6^e Infanteriebataljon Oranje Gelderland opgericht, dat in september 1960 naar Nieuw-Guinea vertrok.

Konfrontasi-politiek

In de twaalf jaar tussen 1950 en 1962 werd de relatie tussen Indonesië en Nederland gekenmerkt door toenemende vijandelijkheden. In zijn nieuwjaarsrede op 2 januari 1950 voerde Soekarno de druk op inzake Nieuw-Guinea. Hij beloofde dat Nieuw-Guinea (Irian Barat) nog dat jaar bij Indonesië zou komen. In de rede op 17 augustus 1952, Onafhankelijkheidsdag, maakte Soekarno duidelijk dat hij desnoods met geweld het gezag over Nieuw-Guinea van Nederland zou overnemen. Soekarno's 'Konfrontasi'-politiek kenmerkte zich als volgt: Nederlandse bedrijven in de archipel werden onteigend, Indonesië begon aan de opbouw van een groot leger, maar ook werden er als voorproefje steeds vaker infiltranten naar Nieuw-Guinea gestuurd. Die infiltranten moesten daar de bevolking tegen Nederland opzetten. Op 19 december 1961 hield Soekarno een toespraak over de bevrijding van Papoea, waarin 'De drie principes van Trikora' centraal stonden. Hij riep de Indonesische bevolking op ervoor te zorgen dat de roodwitte vlag zou worden gehesen op West-Irian (destijds de Indonesische naam voor Nieuw-Guinea) en zich voor te bereiden op een massale mobilisatie om het eiland te redden "uit de klauwen van het Nederlandse imperialisme". Nieuw-Guinea was voor Indonesië een kwestie van nationale eer geworden.

Papoea Vrijwilligers Korps

Op 21 februari 1961 werd het Papoea Vrijwilligers Korps (PVK) opgericht om de bevolking te betrekken bij de bescherming van de belangen van Nederlands Nieuw-Guinea. Het werd in de eerste plaats opgericht uit politieke motieven van het kabinet De Quay. De Nederlandse regering streefde naar een versnelde ontwikkeling van de kolonie als voorbereiding op de onafhankelijkheid. Het PVK moest naast de militaire opleiding ook

burgeropleidingen gaan verzorgen. Het PVK was zo een vijfde onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht. Ze was onmisbaar bij het patrouilleren in de jungle en de moerasgebieden. Er waren in diezelfde maand verkiezingen voor de Nieuw-Guinea-raad, die op 5 april werd geïnstalleerd. Aan het eind van dat jaar gaf Nederland de Papoea's een vlag, een volkslied en een nationaal symbool.

Nieuw-Guinea overgedragen

De Verenigde Staten (VS) begonnen steeds meer druk op de Nederlandse regering uit te oefenen om in te stemmen met rechtstreekse onderhandelingen met Indonesië. Op 2 januari 1962 kwam minister-president De Quay met een verklaring, dat de Nederlandse regering bereid was, zonder voorwaarden vooraf, met Indonesië te onderhandelen. Op 15 januari 1962 vond de Slag bij Vlakke Hoek plaats, waarbij twee Indonesische torpedoboten tot zinken werden gebracht.

In juli 1962 onderschepte de inlichtingendienst van de marine informatie over een grootscheepse aanval. De Indonesische aanvalsvloot, gesteund door de Sovjet-Unie, vertrok op 14 augustus richting Nieuw-Guinea.

Onder druk van de VS besloot de Nederlandse regering afstand te doen van Nieuw-Guinea. Op 15 augustus ondertekenden de twee partijen in New York een akkoord. Nederland zou het bestuur op 1 oktober 1962 overdragen aan de VN. Op 1 mei 1963 zouden de Verenigde Naties het gebied overdragen aan Indonesië. Indonesië beloofde uiterlijk in 1969 een volksraadpleging te organiseren om te peilen of de Papoea's bij Indonesië wilden blijven of niet. Op 1 oktober 1962 nam de United Nations Temporary Executive Authority (UNTEA) tijdelijk het bestuur over van Nederland. De Nederlandse vloot en troepen werden teruggeroepen. Een groep van ongeveer 500 Papoea's, die in overheidsdienst werkten, vertrok met hun gezinnen naar Nederland. Op 1 mei 1963 droeg de UNTEA het bestuur over Nieuw-Guinea over aan Indonesië. Nieuw-Guinea heette voortaan Irian Jaya. Er komt daarmee een definitief einde aan het Nederlandse koloniale bezit in Zuidoost-Azië.

Positie Papoea's

Onder zware Indonesische druk kozen Papoea-afgevaardigden, tijdens een omstreden referendum, in 1969 voor aansluiting bij Indonesië. Ontslagen leden van het Papoea Vrijwilligers Korps richtten de Organisasi Papua Merdeka (OPM) of de Vrije Papoea Beweging op. Sinds 1984 heerste er een burgeroorlog in westelijk Nieuw-Guinea tussen de OPM en de regering van

Indonesië. In 1998 hees de OPM de onafhankelijkheidsvlag op de watertoren op Biak. Na twee dagen bestormde het Indonesisch leger deze toren. Sommige bronnen maken melding van een slachting. Naast de OPM waren er ook andere bewegingen die streden voor onafhankelijkheid van Indonesië.

*Papoea's waarmee de Nederlandse militairen samenwerkten,
bron: J. Teunissen*

Harderwijkse veteranen

Hoe was het om aanwezig te zijn in Nieuw-Guinea in die jaren '60? In Harderwijk woont een aantal veteranen die in Nieuw-Guinea gediend hebben. Hoe hebben zij het werk daar ervaren? Jon Teunissen, Ab Beuving en Ben Staalstra vertellen erover.

Het verhaal van Jon Teunissen

"Het was gewoon mijn werk"

Jon Teunissen vertrok op 13 februari 1962 als beroepsmilitair Koninklijke Luchtmacht Radarmonteur-Grond naar Biak, Nederlands Nieuw-Guinea. Na zijn vakopleiding in Schaarsbergen werd hij overgeplaatst naar Nieuw-Milligen waar hij en zijn collega's ploegendienst draaiden. Voor een vrijgezel als Jon was dat ideaal: drie dagen werken en twee dagen vrij. Na weer een aanvullende militaire opleiding veranderde dit; Jon werd geplaatst in de dagdienst. Er bleef weinig vrije tijd over, omdat er ook op zaterdagmorgen gewerkt moest worden. Met twee andere collega's kwam hij op het idee om zich op te geven voor dienst in Nieuw-Guinea. Jon: "We kwamen bij de commandant en die verschoot van kleur. Er waren zoveel collega's die niet weg wilden, nu kreeg hij er zomaar drie op zijn bordje." Het was niet zo zeer dat het avontuur lokte. Het was gewoon werk, maar dan op een andere plaats.

Vertrek naar Nieuw-Guinea

Met een groep van zes man vertrokken ze dinsdag 13 februari uit Amsterdam. Jon herinnert zich dat er op Schiphol gedemonstreerd werd tegen hun vertrek (door de CPN georganiseerd). Dit was vanwege de politieke situatie rond Nieuw-Guinea tussen Amerika en Nederland. De groep reisde via Reykjavik, Anchorage naar Tokyo. Dat deden ze in burgerkleding om zo min mogelijk op te vallen, vanwege de pro-Indonesische politiek van Japan. In Tokyo moesten ze wachten op hun volgende vlucht. Op weg naar een wachtruimte liepen ze door een haag van journalisten. Die vroegen niets aan hen; dat was maar goed ook, want ze mochten toch niet reageren. De internationale pers schilderde Nederland af als koloniale overheerser die de Papoea's de kans op zelfstandigheid zou ontnemen. Na een reis van drie dagen kwamen de zes midden in de nacht aan in Nieuw-Guinea. Iedereen die aankwam op Biak, werd opgehaald door collega's. Jon: "Ze hadden direct door dat je nieuw was, je was nog bleek en je werd dan 'Baroe'

Jon Teunissen,
bron: J. Teunissen

(=nieuw) genoemd." Het eerste wat Jon opviel was de warme, tropische vochtige lucht die hem tegemoet kwam. Het was letterlijk en figuurlijk een warm welkom. De mannen werden de eerste week ondergebracht op een omgebouwde vrachtboot, 'Keerkring'.

Na goed een week konden ze naar het kampement 'Ridge'. Ze waren één van de eersten die daar geplaatst werden. "We kregen een kamer waarin alleen stapelbedden met matrassen stonden en verder niets. Dat vonden we niet erg, het was een mooie ruimte, met ramen die open en dicht konden voor ventilatie. De lakens hadden we zelf meegenomen uit Nederland, samen met onze uitrusting. Voor de aankleding van de kamer kregen we toestemming om op de schroothoop van de Koninklijke Marine naar bruikbare onderdelen te zoeken. We hebben naar kasten gezocht en van kapotte exemplaren bruikbare gemaakt. We hebben van hout, afkomstig van kratten, zelf meubels geknutseld in onze vrije tijd. De persoonlijke kast werd omgebouwd tot droogkast met een lamp en telefoondraad om zo kleding en andere spullen te drogen."

De radarinstallatie

Als eerste dienden de radarinstallaties opgebouwd te worden. Het materiaal hiervoor werd in grote kisten vanuit Nederland per schip aangevoerd naar Biak. De kisten moesten opengebroken worden met een koevoet, een spijkertrekker en spierkracht, meer gereedschap was niet voorhanden. De radar zou bovenop een heuvel buiten Biak komen, 'Heuvel-100' genaamd. Met een materiaallift werd alles naar boven getransporteerd. "Die lift kon maximaal 1000 kilo dragen. Een deel van onze radar woog echter 5000 kilo. Een ingenieur van de bouwer van de installatie heeft de lift zo aangepast, dat het onderdeel alsnog naar boven kon worden getild. Boven werd alles op een smalspoorlijn gezet en over een afstand van ongeveer 30 meter naar het gebouw en de torens gereden." Daarna kon de radar pas worden geïnstalleerd. De radarsite bestond

Radar Tjot 100 SGR 114 -juli 1962,
bron: J. Teunissen

uit twee torens van 15 meter hoogte voor hoogtezoek-radars en een toren van 25 meter hoog voor een rondzoek-radar. Jon: "Bij de toren van 25 meter liep je eerst in een beschermende kooi naar boven, de laatste meters ging je recht omhoog, dan was het net of je achterover viel. Uiteindelijk stond je op een platform boven op de toren, zonder bescherming. Dan had je hoogtevrees, ik tenminste wel!"

Het plaatsen van de radarinstallaties begon eind februari 1962 en was begin augustus klaar. De mannen werkten zes dagen per week, ongeveer 8 uur per dag. Dit waren ongebruikelijke werktijden voor de tropen. De radar moest zo snel mogelijk operationeel zijn, omdat de dreiging groter werd.

Jon: "De radar heeft wel gedraaid, maar niet voor lang. Eén keer werd er een onbekend vliegtuig mee waargenomen; het bleek een KLM-toestel te zijn dat zich niet had aangemeld."

Groepsfoto van de opbouwploeg H-100. Jon zit op de achterste rij, met zonnebril, bron: J. Teunissen

Omgang met de lokale bevolking

Jon vertelt dat de militairen niet veel contact hadden met de inheemse bevolking. Het kampement lag niet in de bewoonde wereld, maar in de jungle. Er werkten op 'Heuvel-100' ook een paar Papoea's. De verhouding met hen was goed, ze waren heel vriendelijk. Op Biak zaten Nederlanders, Chinezen en mensen die in 1948 vanuit Nederlands-Indië kwamen. Ook zaten er voormalig NSB'ers die daar hun straf uitzaten.

Voedsel

Half oktober verhuisden Jon en zijn collega's van het kamp van de luchtmacht 'Ridge' naar Sorido, het marinekampement. Daar werden ze tijdelijk bij de Koninklijke Landmacht (KL) ingekwartierd. De eerste avond bij de KL aten ze gelijk echte nasi. "Heerlijk was dat", vertelt Jon. "Dat hadden we in geen maanden gezien. Maar ik had gelijk daarna buikloop, omdat het eten veel te vet voor ons was. De tweede avond waren er bloemige aardappelen met een blikje bier erbij, ook zo geweldig. Het eten op de 'Ridge' verdiende geen schoonheidsprijs. Er was daar alleen een veldkeuken die onder een afdakje van de ambulance stond. We kregen bij het eten altijd corned beef en dronken 'Lem', limonade gemaakt van citroenpoeder en water. Daar zaten extra vitamines in. We slikten elke dag twee paludrinepillen tegen de malaria, een vitaminepil en een zouttablet. Het menu was voorspelbaar. Op maandag altijd snert met onduidelijke worst. De overige dagen rijst met wat groenten. Tegen het einde kon ik geen rijst meer zien. Ik heb twee weken op harde biscuit geleefd. Gelukkig was er twee of drie keer per week een tochtje naar bakker Boes om een broodje of een bol met gebakken ei te halen, en ijskoffie." Door het harde werken en het matige eten verloor Jon flink aan gewicht. Bij terugkomst in Nederland woog hij nog maar 62,5 kilo. Een maand later was dat al weer 80 kilo geworden.

Vrije tijd

In de weinige vrije tijd die er was, verveelde Jon zich niet. "Ik schreef tenminste twee brieven per week!" Er werd door een band van een paar dienstplichtigen muziek gemaakt, er was verder een toneelclub. Op een gegeven moment werden er veel militairen van de landmacht in Biak gestationeerd. Toen ging men zich in Nederland afvragen wat er toch allemaal gebeurde, daar ver weg. Jon: "We stonden opeens in de belangstelling." Er kwamen artiesten naar Biak, zoals Rudi Carell en Max Tilleur. Deze laatste kwam aan met het vliegtuig en moest direct de schuiloopgraven in, omdat er luchtalarm was. Af en toe zagen de militairen het Polygoonjournaal in de openluchtbioscoop 'Karang city'. Maar die opnamen waren zo'n drie maanden oud. "De Papoea's vonden het schitterend", vertelt Jon, "ze zaten altijd tussen onze barakken mee te kijken". Joop van Zijl is ook een keer met een cameraploeg naar Biak gekomen. Jon bleef met opzet keurig achter de camera. Ans, zijn verloofde, vond het jammer dat ze Jon niet op tv had gezien.

Onder leiding van De Telegraaf werd er een groot aantal radioprogramma's opgenomen voor de militairen in Nieuw-Guinea. Doel was een groet te

Brief van De Telegraaf voor Jons familie om opnames bij te wonen,
bron: J. Teunissen

Ontspanning op de galerij, luisterend naar de radio,
bron: J. Teunissen

brengen vanuit huis als wel de luisteraars daar op de hoogte te houden van datgene wat in het vaderland plaatsvond. De banden werden in Nederland opgenomen, opgestuurd en later uitgezonden door Radio Omroep Nieuw-Guinea. Jon zal nooit vergeten hoe een boer de groeten aan zijn zoon deed: "Piet met de beesten gaat het goed! En met je moeder ook!"

Veiligheid

Jon heeft zich altijd veilig gevoeld. Dit ondanks de weinige voorbereiding die hij in Nederland had gehad. Ze kregen van de mariniers in Doorn een tropenuitrusting en een korte tropencursus van anderhalve dag in Neerijnen, van de Landmacht. Jon: "Meer was niet nodig voor het werk dat wij gingen doen."

Bij de opbouw van de radarinstallatie moesten de mannen de trap van de heuvel oplopen. De tocht naar boven was volgens Jon 98 traptreden lang. "Ik liet altijd een Papoea voorop lopen, want dan wist je dat je niet te snel zou gaan. Als je dat wel deed, kreeg je hoofdpijn door een tekort aan vocht of door zoutverlies."

Wel kan hij zich goed herinneren dat er een Dakota -11 vermist werd. De impact hiervan op de luchtmachtmilitairen was groot. Hij weet nog dat er

niet naar het toestel gezocht werd. Dat was, zo werd gezegd, omdat het oerwoud na drie uur vrijwel alles overwoekerd zou hebben. Veel collega's voelden zich zo machteloos. Het deed Jon ook veel. De avond daarvoor had hij in de eetzaal, na de Mess-vergadering, nog met één van de inzittenden kort gepraat en gezegd 'tot morgen'.

Ontmanteling

Vrijwel onmiddellijk na het gereedkomen, moest de installatie alweer worden ontmanteld. Dat ging een stuk radicaler dan het opbouwen. Jon: "De bekabeling werd gewoon doorgezaagd; dat vonden ze later in Nederland niet zo leuk. Desnoods ging een muur eruit om de apparatuur uit het gebouw te halen. Het moest vooral snel gebeuren. De apparatuur is met zorg opgeborgen, behalve de laatste antenne, die viel met lift en al naar beneden." Er is ook wel apparatuur in zee gedumpt. Jon heeft dat zelf nooit gezien. De Papoea's zagen het vertrek van de Nederlanders wel aankomen. "We misten steeds meer gereedschap. Als je je omdraaide, was het weg. Wij lieten dat gebeuren, vonden het niet erg. De Papoea's geloofden overigens echt dat we na een paar jaar weer zouden terugkomen."

Terugkeer in Nederland

Eind oktober 1962 vloog Jon terug naar Nederland na 8 ½ maand gediend te hebben in Nieuw-Guinea. De militairen konden alleen handbagage meenemen. In plaats van de 2 ½ dag die de heenreis in beslag had genomen, duurde de terugreis maar 24 uur. In Nederland kregen ze een typisch ambtelijk welkom. "Na de paspoortcontrole was er een douanebeambte die er een probleem van maakte dat ik mijn fototoestel nog geen half jaar in bezit had; het scheelde één dag! Volgens de regels moest ik van hem invoerrechten afdragen." Jon: "Die man kreeg iedereen over zich heen en uiteindelijk mocht ik zonder betalen doorlopen." Jon kreeg een maand ontschepingsverlof, dat hij bij zijn ouders heeft doorgebracht. Daarna moest hij zich melden bij zijn oude onderdeel. Ans, die ook in dienst was, moest na haar vakantie ook weer aan het werk. Ze had zich al voordat Jon terug was gekeerd, aangemeld voor een huis in verband met de trouwplannen die ze hadden. Ans: "De ambtenaar zei keihard: 'Kom maar terug als je twee kinderen hebt!' Wij wilden vooruitdenken."

Terugblik

De militairen in Nieuw-Guinea werden niet op de hoogte gehouden van de politieke situatie. Jon: "De radar moest snel operationeel worden omdat de

dreiging groter werd, maar dat hebben wij nagenoeg nergens aan gemerkt. Je had geen tijd om na te denken, je wist niets over de politieke situatie, je hoorde niets. Het nieuws dat binnendrong was vaak drie maanden oud. Je deed gewoon je werk, dat moest zo gauw mogelijk klaar. Pas bij terugkomst in Nederland ga je je realiseren wat er allemaal speelde.”

Jon is altijd militair gebleven. Samen met Ans en hun kinderen hebben ze op veel verschillende plekken in de wereld gewoond. In 2017 zijn ze in Harderwijk komen wonen. Ondanks alles is de tijd in Nieuw-Guinea een mooie en bijzondere tijd voor Jon geweest. Hij is blij met de ervaringen die hij daar heeft opgedaan.

Nationale herdenking in Loenen

Sinds 2015 gaan Jon en Ans naar de herdenking op het ereveld te Loenen. Ze brengen met andere Nieuw-Guinea-veteranen, familieleden en belangstellenden een bloemengroet bij de graven van de bemanningsleden en inzittenden van de op 28 juni 1962 omgekomen Dakota X-11.

Eén van de veteranen, Henk Kuiper, een vriend van de familie Teunissen, was bij de herdenking altijd erg emotioneel. Hij zou met het verongelukte vliegtuig meegegaan zijn, maar hij was te laat. De laatste jaren kan Henk niet meer naar de herdenking vanwege zijn gezondheid. Dat geldt ook voor Ans, hoe zeer ze dit ook betreurt.

Jon: “Dit zijn zover mijn herinneringen aan mijn periode in Nederlands Nieuw-Guinea”.

Het verhaal van Ab Beuving

Albert Pieter Willem Beuving, Ab, geboren in 1939 aan de Frisialaan nr. 27 (nu nr. 31) ging na zijn ULO-tijd op 4 november 1958 bij de Koninklijke Luchtmacht werken. Twee jaar daarna werd hij gestationeerd in Nieuw-Guinea.

Ab Beuving,
bron: A. Raaphorst

Ab: “Mijn vader was ook militair. Ik kwam op voor mijn dienstplicht, ik tekende diezelfde dag als beroeps. Het werd gelijk geregeld. Ik kreeg een militaire opleiding in Nijmegen en later een vakopleiding in elektronica en elektrotechniek in Deelen bij Arnhem. Daarna werd ik geplaatst op vliegbasis Soesterberg. Ik was toen al verloofd met Nies, mijn latere vrouw. We hadden beter vóór mijn uitzending naar Nieuw-Guinea kunnen trouwen. Dan was mijn inkomen hoger geweest!” Ab werd op 15 oktober 1960 naar Biak, Nieuw-Guinea gezonden. Hij ging in een keer voor 18 maanden weg. Het enige contact dat Ab en Nies hadden, ging via brieven. Ab heeft ze nog allemaal bewaard. Zijn hele levensloop van 1½ jaar staat op papier.

Liefde voor de luchtmacht

Ab was in zijn schooltijd al lid van een vereniging waar modelbouwvliegtuigen werden gemaakt. Deze vliegtuigen van balsahout hadden een spanwijdte van ruim twee meter. Ze werden met speciaal perkamentpapier bekleed en met spanlak bespoten waardoor dat papier weer ging krimpen, zodat het strak om de vleugels heen zat. Ab: “Als het vliegtuig klaar was gingen we ermee vliegen; meestal op de hei bij Ermelo. Dan gooide je ze in de lucht. De best afgestelde vliegtuigen klommen omhoog en kwamen al rondjes draaiend naar beneden. Stortte het vliegtuig neer, dan kon je weer opnieuw beginnen met bouwen. Bij die vereniging kreeg je ook een opleiding; elk weekend gingen we kijken welke vliegtuigen overkwamen, dat moest je opschrijven.”

In Biak werden Ab en zijn collega's ondergebracht in het omgebouwde vrachtschip 'Keerkring'. In het ruim sliepen zo'n 40 man in de stapelbed-

den die heel dicht op elkaar stonden. Er was nauwelijks ventilatie. De paar patrijspoorten die er waren stonden altijd open. Ab: "Op een gegeven moment werd ik bevorderd van korporaal tot sergeant. De onderofficieren hadden een eigen slaapruiimte, zoals de korporaals en de soldaten dat ook hadden. Ik zou dan naar de andere ruimte moeten verhuizen. Maar de sergeanten, de sergeant- majoors en de adjudanten waren met veel meer personen, terwijl hun ruimte even groot was. Ik bleef bij de korporaals dus slapen. Dat werd gelukkig goedgevonden. Meestal zaten we toch op het achterdek, waar we een eigen zitje hadden gemaakt."

*Het schip 'Keerkring',
bron: A. Beuving*

Biak

Om Nieuw-Guinea liggen allerlei eilanden. Biak is er een van. Dit eiland is ongeveer zo groot als de provincie Utrecht. Het is opgebouwd uit kalksteen, gevormd uit koraal; ook wel karang genoemd. Het is licht van kleur. Het eiland is vrij kaal en vlak, er groeit bijna niets op. Er groeien wel palm-bomen. De grond is nauwelijks geschikt voor landbouw.

De meeste eilanden zijn bewoond door Papoea's, zo ook Biak. Zij wonen in zelfgebouwde hutten op palen. Behalve Papoea's woonden er in de jaren 60 ook Chinezen, uitgeweken communisten uit Nederland en NSB'ers die er hun straf uitzaten. Deze bewoners runden er winkeltjes en restaurants. Ab: "Daar heb ik veel souvenirs gekocht, zoals pijl en boog, schilden van schild-

padden. Die gingen allemaal mee naar Nederland in mijn repatkist." De gezinnen van militairen woonden ook op Biak in een soort vakantiehuizen.

*De woningen van de Papoea's,
bron: A. Beuving*

Papoea's

Als Ab terugkijkt, moet hij als eerste aan de Papoea's denken. Dat waren in zijn woorden 'lieve, eerlijke mensen, ontzettend behulpzaam, maar wel laag ontwikkeld'. Hij heeft fijn met de Papoea's gewerkt. Zij deden allemaal klusjes, zoals schoonmaken, opruimen, bijtanken van apparatuur. Ze waren in dienst en werden betaald. Het stuit hem tegen de borst hoe ze later behandeld zijn; de Nederlandse regering heeft ze volgens hem aan hun lot overgelaten. Ab is nog steeds lid van de Papoea-vereniging en ondersteunt een aantal projecten.

Indeling van de dag

Abs werk bestond uit het onderhouden van de grondapparatuur, de start- en testapparatuur en de noodstroomapparaten. Dit gebeurde op vliegveld 'Boroekoe'. De werktijden waren van 's morgens 7 uur tot 12.30 uur. Daarna werd het te warm om te werken. Na het eten was het in het begin verplicht rusten tot een uur of 3. Later was Ab gewend aan de warmte en ging hij dingen ondernemen, zoals zwemmen of snorkelen. Hij had beschikking over een Hanomag, een licht vrachtwagentje. Daarmee verkende hij met zijn maten het eiland. Ab: "Ik kocht op gegeven moment zo'n prauw van

*Dorpsgezicht in een Papoea-dorp,
bron: A. Beuving*

de Papoea's. Het was een uitgeholde boom, ongeveer 5 à 6 meter lang met een balk eronder om het kantelen tegen te gaan. Ik had een prauw met vier dwarsbomen. In totaal kostte het mij 40 gulden. Het was veel werk voor die mannen om het te maken. Ze gebruikten geen touw en geen schroeven; met lianen werd alles vastgebonden. Zo konden we langs de kust varen. Van de Papoea's leerde ik hoe ik de pegaai moest gebruiken. In het water zaten haaien, maar je moest ook uitkijken voor de zee-egels. Als je daar opstapte, was je niet blij. Dus we droegen altijd schoenen in het water." Later heeft Ab een buitenboordmotor voor zijn prauw geregeld. Hij had het onderhoud van deze motoren onder zijn beheer. Officieren gebruikten de motoren vaak. Op een gegeven moment vond hij dat nu de korporels en soldaten aan de beurt waren om de buitenboordmotor te gebruiken.

Ab vertelt dat de bakkerij last had van kakkerlakken. Ze waren niet zo groot maar zaten overal in, ook in het meel waarvan al het brood gebakken werd. Op een gegeven moment bakte de bakker ze gewoon mee. Voordat de mannen hun boterham gingen smeren, hielden ze die tegen het licht. 'Oh daar zit er nog een, hup eruit geplukt' en dan konden ze het broodje pas eten. In de slaapruimtes zat overal schimmel: in de kasten, in de kleding, in de schoenen. Om dit tegen te gaan hadden veel mannen een warmtelamp geregeld om in hun kast en repatkist te hangen. Door de warme lucht ging de schimmel weg.

De mannen hadden geen last van luizen, maar wel van uitslag in met name de liezen. De arts behandelde dat door een poetskatoen in jodium te doppen en daarmee de plek te deppen. Dat deed natuurlijk vreselijk pijn, maar het hielp wel.

*Ontspanning tijdens een muziekavondje,
bron: A. Beuving*

Politieke situatie

Ab had amper door hoe de politieke situatie was. Er was weinig communicatie met de buitenwereld. Wel weet hij dat Indonesië allemaal jongens van 15,16 jaar ronselde. Die kregen een uniform, schoenen en een geweer. In prauwen kwamen ze dan naar Nieuw-Guinea, met de opdracht de militairen daar aan te vallen. Ab: "Gelukkig pakte de marine al die jongens op. Wij als luchtmacht hadden niets met de beveiliging van doen. Er was genoeg bewaking rond en op het eiland. De baai had maar één ingang. Het was wel een spannende tijd. Op het vrachtschip was ook continu bewaking, waar wij wel aan mee moesten helpen. We wisten niet dat Rusland plannen had om Indonesië te steunen in de aanval op Nieuw-Guinea."

Ook toen Ab terug was in Nederland had hij niet echt door wat er internationaal allemaal speelde. "Je bent jong en onervaren", aldus Ab.

Naar huis

Begin april 1962 stapte Ab aan boord van de eerste DC-8 die naar Nederland zou vliegen. Toen het vliegtuig over de startbaan snelheid maakte om op te stijgen, klapte een band van het landingsgestel. Landen met volle brandstoftanks was te gevaarlijk, dus moesten eerst de brandstoftanks boven zee worden geleegd. Daarna verliep de landing perfect. Ab: "We moesten een dag of drie langer in Biak blijven. Het probleem was dat we al onze kleding weggegeven hadden aan de Papoea's, ons bed was weer bezet door anderen. We hebben wat geïmproviseerd." Intussen wachtten de families op Schiphol tevergeefs op het vliegtuig. Eerst kregen zij te horen dat de kist zoek was, dat was natuurlijk reden tot paniek. Uiteindelijk hoorden de familieleden dat het vliegtuig met pech nog op Biak stond. Op 11 april landden Ab en zijn collega's alsnog op Schiphol.

Ab kreeg 6 weken verlof om te acclimatiseren. Hij ging weer bij zijn ouders wonen. Op 30 augustus trouwden Ab en Nies. Ze gingen eerst bij Abs ouders inwonen. Daarna woonden ze in een zomerhuis op de Oude Nijkerkerweg bij de familie Zwaan. Toen Ab op Soesterberg ging werken, verhuisden ze naar Soesterberg. Ab volgde een opleiding voor instructeur elektrotechniek en werd uiteindelijk hoofdinstructeur van de luchtmacht elektronische

*Ab (rechts) aan het werk,
bron: A. Beuving*

technische school. Dit deed hij tot zijn pensioen. Later werd zijn standplaats Zeist, bij het commando tactische luchtmachtstrijdkrachten.

Een jaar of 10 geleden zijn Ab en zijn vrouw Nies weer in Harderwijk komen wonen. In Drielanden konden ze uit diverse woningen kiezen. Na het overlijden van zijn vrouw heeft Ab eerst nog gedacht om in Bronbeek te gaan wonen, maar hij heeft na een bezoek daar toch vanaf gezien.

Omdat Ab wilde dat Nies kennis maakte met de tropen, hebben ze een keer een reis naar Indonesië ondernomen. Hij is nooit meer naar Biak geweest. Terugkijkend op zijn tijd in Biak vindt hij dat het een prachtige tijd was. Hij denkt er nog vaak aan terug. Ab: "Nogmaals: het is jammer dat de Nederlanders de Papoea's aan hun lot hebben overgelaten."

Het verhaal van Ben Staalstra

Hoewel Ben is geboren in Voorburg en heeft gewoond in o.a. Amsterdam, verblijven hij en zijn vrouw Marijke alweer zo'n 42 jaar in Harderwijk. Menig Harderwijker zal hen kennen van de drogisterij Staalstra, later Etos, in het winkelcentrum Stadsdennen. In het park Slenk & Horst vertelt hij over zijn tijd in Nieuw-Guinea.

Marijke en Ben Staalstra,
bron: familie Staalstra

Keuze voor de marine

Vlak na de Tweede Wereldoorlog had je niet veel keus als het om werk ging, vertelt Ben. Kantoorbanen lagen er voor het oprapen, maar dat was niet wat hij ambieerde. Hij wilde wat van de wereld zien en koos daarom op zijn 16^e, na de ULO, voor een opleiding bij de marine. Misschien maakte het ook uit dat zijn vader militair was; deze was rijinstructeur bij de landmacht. Bovendien maakte defensie in die tijd veel reclame om in dienst te gaan. Ben volgde de opleiding tot seiner. Hij stond altijd op de brug naast de commandant; hij was verantwoordelijk voor alle optische verbindingen o.a. met andere schepen.

Naar Biak

Op zijn 18^e werd Ben uitgezonden naar Biak. Hij en zijn collega's reisden met een DC-8 via Reykjavik, Anchorage, Tokio naar Nieuw-Guinea. Ben: "Ik

kan me nog herinneren, we kwamen aan op Biak en stapten uit het vliegtuig. Het was zo warm dat het net leek of er een deken over je heen viel." Ben werd gestationeerd op 'Hare Majesteit Evertsen'. Dit was een oude jager uit Engeland die omgebouwd was tot een fregat. Aanleggen was niet overal mogelijk, maar Biak had een behoorlijke steiger. Deze plek was daarom min of meer de thuishaven van het fregat; hier werden ook de voorraden en munitie ingeladen. Dit inladen gebeurde met behulp van Papoea's. De meeste tijd patrouilleerde 'Hare Majesteit Evertsen' in het gebied tussen Nieuw-Guinea en Indonesië. De bemanning was altijd aan boord. Ben geeft aan dat hij nooit aan wal is geweest. De 'Evertsen' had geen recreatieruimte, er was over het algemeen erg weinig te doen. Wel zijn Willeke Alberti en Rudi Carell een keer aan boord geweest om de manschappen te entertainen. Dat werd toen op de Nederlandse televisie uitgezonden. Marijke: "En wij maar kijken of we Ben zagen, maar helaas." Ben geeft aan dat het eten prima was. Er werd Hollandse kost geserveerd, zoals erwtensoep (in de tropen!), aardappelen en één keer per week nasi.

Ben: "Je moest altijd waakzaam blijven. Een keer hebben we met hulp van een jager een Indonesische onderzeeboot vastgehouden, die kwam daardoor de baai niet uit waar hij lag. We hadden die onderzeeër kunnen vernietigen met dieptebommen, dat is niet gebeurd. Je moest toen voor alle acties toestemming hebben van Den Haag. Uiteindelijk hebben we de ingang tot die baai vrijgemaakt en is de onderzeeër weggevaren."

Slag bij Vlakke Hoek

In de nacht van 15 januari 1962 patrouilleerde de 'Evertsen' zoals altijd in de wateren tussen Nieuw-Guinea en Indonesië, onder leiding van luitenant ter zee Van Eeghen. Ze werd daarbij geassisteerd door patrouillerende Neptunes. Vanuit een van deze vliegtuigen kwam het bericht dat drie snelle motortorpedoboten, zogenaamde snelboten, Nieuw-Guinea naderden. Deze in Duitsland gebouwde boten waren behalve snel ook wendbaar. Ben: "Op een gegeven moment hoorden we die schepen naderen, het was donker, je zag niets, alleen dat geluid, het waren hele zware motoren. Wij moesten die schepen tegenhouden. Ik stond op de brug aan stuurboord. Het was bloedlink. We hadden aan boord hele grote seinlampen. Op een gegeven moment heb ik zelf - er was geen opdracht toegegeven - die schijnwerpers op die boten gericht. Beneden mij begonnen de Oerlikons, het geschut, te schieten met als gevolg dat er twee boten zonken. De 'Matjan Tutul' (Maleis voor 'gevekte panter') was een van de torpedoboten

die zonk. Het was een geluk voor ons dat de schepen geen torpedo's aan boord hadden, maar volgepropt zaten met Indonesische soldaten die in Nieuw-Guinea moesten infiltreren. De derde boot is verdwenen. Wij hebben toen de overlevenden uit het water gehaald, net als de dode lichamen; die werden op het helikopterdek gelegd."

*Hs Ms 'Evertsen',
bron: B. Staalstra*

Het conflict was de escalatie van de spanning tussen Indonesië en Nederland over de status van Nieuw-Guinea. Voor de Nederlandse marine is de Slag bij Vlakke Hoek nog steeds de laatste officiële zeeslag.

Aan wal

Op 22 november 1962 keerde de 'Evertsen' terug in Den Helder. Na een tijd verlof werkte Ben het laatste jaar op de seinpost in Den Helder. Hij heeft dan 6 jaar bij de marine gewerkt. "Ze wilden wel dat ik bijtekende, maar dat heb ik niet gedaan. Het militaire leven lag mij toch niet zo." Hij is daarna bij de mijnendienst aan de slag gegaan als hoofd van de verbinding. Vervolgens bij een farmaceutisch bedrijf in Diemen. Zijn taak was voornamelijk drogisterijen bezoeken met farmaceutica. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de winkel in Stadsdennen. Deze winkel heeft het echtpaar, samen met hun zoon, 41 jaar gerund tot de sluiting in 2024.

Terugblik

De bemanning werd niet geïnformeerd over de internationale spanningen die groeiden in het gebied waar de 'Evertsen' patrouilleerde. Het politieke bewustzijn was in die tijd nog een stuk minder dan tegenwoordig. Ben: "Eigenlijk was ik te jong om te beseffen dat het een heel interessante en belangrijke tijd was. Je ging met 18 jaar weg, kwam met 20 jaar terug. We hadden geen radio aan boord, geen kranten, we hoorden eigenlijk niets van het wereldnieuws, ook niet van de Cubacrisis. We deden gewoon ons werk."

Ben vindt dat Nederland zijn belofte aan de Papoea's niet is nagekomen. De Nederlandse regering had ze uiteindelijk zelfbeschikkingsrecht beloofd. Daar is niets van terechtgekomen. Ben: "Tot aan de dag van vandaag is daar een hoop ellende."

Slot

In bovenstaand overzicht hebt u delen van levensverhalen kunnen lezen. Deze werden voorafgegaan door een korte geschiedenis van Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. De Tweede Wereldoorlog betekende voor het Koninkrijk der Nederlanden het begin van de dekolonisatie. Iets waar ons land in eerste instantie niet van wilde horen. Gedwongen door opkomend nationalisme en internationale druk moest het de koloniën in de Oost loslaten.

Het kolonialisme is formeel beëindigd, maar de gevolgen blijven nog zichtbaar en voelbaar. Zeker ook in de levens van inwoners van Harderwijk. Nogmaals een dankwoord aan degenen die de tijd hebben genomen om hun verhaal te delen. Het was voor mij, ondanks de verdrietige gebeurtenissen, een verrijking om deze verhalen op te schrijven. Ik hoop dat u dezelfde ervaring heeft gehad bij het lezen ervan.

Bibliografie

1. *Andere tijden*, www.anderetijden.nl/aflevering/564/De-slag-bij-Vlakte-Hoek
2. Buffart, Yvonne, *Weet waar je vandaan komt! Herinneringen aan een ver verleden*, 1993
3. Casius, Gerard en Schulte, Frans Peter, *Koninklijke Luchtmacht in Nederlands Nieuw-Guinea*, redactie Violaero, 2014
4. *Checkpoint. Magazine voor veteranen*, Nederlands Veteraneninstituut, oktober 2022, nr. 07, pag. 41 t/m 61
5. Elands, Martin en Staarman, Alfred, *Afscheid van Nieuw-Guinea. Het Nederlands-Indonesische conflict 1950-1962*. Veteraneninstituut Doorn, Legermuseum Delft. Uitgeverij THOTH Bussum, 2003
6. *Federatie Indische Nederlanders*, Den Haag www.federatie-indo.nl
7. *Harderwijkse Zaken*, 17 september 2024
8. Heijden, P. van der, *Geschiedenis van Nederlands Nieuw Guinea (Irian Jaya/West Papua)*
9. Honings, Rick, 'Een zinloze dood in het laatste restje tropisch Nederland. Een bijdrage van Noud Scheepers aan de Nieuw-Guinea-literatuur', in: *Indische letteren*, jaargang 36, pag. 163-186
10. <https://www.papuaerfgoed.org>
11. Kauffman, Henk, *50 jaar na dato. Vijftien veteranen vertellen over hun periode op Nederlands Nieuw-Guinea 1958-1962*, Nederlands Instituut voor militaire historie, 2008
12. *Koninklijke Luchtmacht Veteranen Nederlands Nieuw-Guinea*, nieuwsbrief november 2023, nr. 58 en nieuwsbrief februari 2025, nr. 59
13. Mahieu, H.L.B. en Van Nuffelen, M., *Bangkong van dag tot dag. Historisch register over het Jongensinterneringskamp Bangkong in de periode 1944-1945*, Uitgeverij Van Wijnen, Franeker, 1995
14. *Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)* www.indischekamparchieven.nl
15. NPO kennisplatform, <https://npokennis.nl>
16. Reybrouck, David van, 'Revolusi', *Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld. De Bezige Bij*, 2020
17. Schulte Nordholt, Henk en Poeze, Harry, *Merdeka. De strijd om de Indonesische onafhankelijkheid en de ongewisse opkomst van de republiek 1945-1950*, Zutphen, Walburg Pers, 2022
18. Swirc, Maurice, *De Indische doofpot. Waarom Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië nooit zijn vervolgd*, Amsterdam, De Arbeiderspers, 2022
19. www.japanseburgerkampen.nl
20. Zwitzer, H.L., 'Mannen van 10 jaar en ouder. De jongenskampen Bangkong + Kedoengdjati 1944-1945', uitgeverij Van Wijnen, Franeker, 1995

Kroniek van Harderwijk 2024

Januari

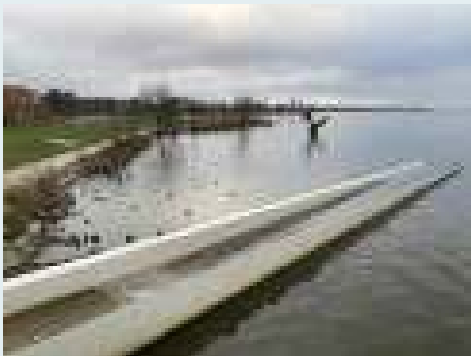
1 JANUARI

Aan het begin van 2024 heeft Harderwijk 49.387 inwoners. Op 30 september 2024 zijn dit er 49.923. Dit betekent een groei van 1,09 procent, ofwel 536 personen. Het aantal inwoners steeg door 377 geboorten en 1854 vestigingen vanuit een andere gemeente. Door immigratie vanuit het buitenland kwamen 242 personen in onze gemeente wonen (bron CBS). In december wordt de 50.000ste inwoner begroet.

1 JANUARI

Vanaf vandaag mogen middelbare scholieren geen mobiele telefoons meer gebruiken in de klas. Ook tablets en smartwatches zijn niet meer welkom. Vanaf het schooljaar 2024-2025 geldt de regel ook voor kinderen op de basisschool.

10 JANUARI

Het 'onderwaterpad' staat onder water door de voortdurende regenval

Er lijkt geen einde te komen aan alle regen. Het hoge water zorgt voor schade aan de kuststrook. Het hondenstrand bij de Wijde Wellen staat onder water. Betonblokken zijn op meerdere plekken losgeweekt en in het Wolderwijd gezakt. Het 'onderwaterpad' staat nog steeds onder water.

11 JANUARI

Er kan twee dagen geschaatst worden op het Hulshorsterzand. Dit is erg zeldzaam. Natuurmonumenten raadt de schaatsers aan voorzichtig te zijn. Ook op de ijsbaan bij de stadsmuur kan geschaatst worden. Volgens Niek Commandeur van ijsclub Volmoed zijn de weersomstandigheden deze week perfect. Bij een noordoostelijke wind fungeert de stadsmuur als een windscherm.

Er kan een paar dagen geschaatst worden op de ijsbaan

11 JANUARI

De tiende en laatste Piet Dijkstraprijs gaat naar Willemien Holtrop. Zij zet zich al

decennia lang in voor inwoners die even extra aandacht nodig hebben. Ook is zij actief voor onder meer de PCOB.

De tiende en laatste Piet Dijkstraprijs gaat naar Willemien Holtrop. Foto: Gemeente Harderwijk

12 JANUARI

In de eerder tot stand gekomen gebiedsvisie Hierden ziet de gemeente Harderwijk het versterken van het dorpshart rond de kerk als belangrijk. Er moeten woningen voor senioren komen in combinatie met een toegankelijke multifunctionele ontmoetingsruimte. Het dorpse karakter wordt zo versterkt. Ingezet wordt op de bouw van 140 woningen tot 2030.

15 JANUARI

Leerlingen van Landstede MBO en het Morgen College hebben vandaag het eer-

Het eerste muurtje van Landstede MBO wordt gesloopt

ste muurtje gesloopt van Landstede MBO aan het Westeinde. Uiteindelijk moet op deze plek het nog te ontwikkelen Beroeps-onderwijs Harderwijk komen.

19 JANUARI

De 14-jarige ijshockeyer Luka Treffers speelt vandaag mee bij de Jeugd Olympische Spelen in Gangwon, Zuid-Korea. De Jeugd Olympische Spelen, georganiseerd door het Internationaal Olympisch Comité (IOC), is een vierjaarlijks wereldwijd evenement voor de sporttalenten en de topsporters van de toekomst.

20 JANUARI

De benoeming van twee fractievertegenwoordigers van Gemeentebelang is geblokkeerd door de gemeenteraad. Vermoedelijk heeft het te maken met een aangenomen raadsdocument, waarin is opgenomen dat het lidmaatschap van een vereniging of organisatie niet wenselijk wordt gevonden. Fractievoorzitter De Lange noemt het te bizar voor woorden.

20 JANUARI

Ruim 30 jaar nadat de eerste ideeën voor het Waterfront vorm kregen, is nu de finish in zicht. De laatste fase gaat in, over 6 jaar zijn alle huizen gebouwd en wordt een punt gezet achter deze grote stadsuitbreiding. Wethouder Enklaar: "We gaan richting 60.000 inwoners, daarna is de rek er wel uit".

31 JANUARI

Winkels mogen nu alle zondagen open zijn, de ongelijkheid met supermarkten is ten einde. De enige uitzondering blijft eerste kerstdag. Dan dienen alle winkels dicht te blijven, ook als deze dag niet op een zondag valt.

31 JANUARI

Bij de Sporthuldiging 2023 krijgen 9 sporters de Harderwijkse sportpenning. De titel Bijzondere sportprestatie gaat naar Roeiploeg Harderwijk in de categorie maatschappelijk en De Mezen JO16-1 in de categorie sportief.

De sporthuldiging 2023. Bron: Gemeente Harderwijk

Februari

1 FEBRUARI

Kasteel De Essenburgh vangt voor twee jaar 85 Oekraïners op. Met de opbrengst hiervan kan het luxe buitenverblijf worden opgeknapt. Alle geplande evenementen zijn afgelast. Later in mei komt daar de opvang van 20 Oekraïners in een voormalig woonhuis aan de Oranjelaan bij.

2 FEBRUARI

Harderwijk stevent af op een tekort dat in 2027 zal oplopen tot bijna 12 miljoen euro. Dit structurele tekort wordt vooral veroorzaakt doordat de gemeente vanaf 2026 minder geld krijgt van het Rijk, aldus wethouder Mazier. Een totaalpakket aan ombuigingen wordt voor de zomer voorgelegd aan de gemeenteraad.

6 FEBRUARI

De commissie Naamgeving adviseert om naamloze openbare wegen, pleinen, hofjes en paden officiële namen te geven. Hiermee wordt voorkomen dat er juridische problemen ontstaan na verkeersongevallen op wegen zonder een officiële naam. Om die reden hebben ook politie en verzekeraars aangedrongen op naamgeving. Het College van B&W gaat mee in het advies.

13 FEBRUARI

Er is begonnen met de sanering van de tuinen van zo'n 30 woningen in de Zeebuurt. Tot 1949 lag hier de gemeentelijke stortplaats. In totaal moet ongeveer 7000 kubieke meter aan verontreinigde grond en grof afval worden afgevoerd.

19 FEBRUARI

Omwonenden van winkelcentrum Tweelingstad ervaren veel overlast van hangjongeren. Een groep tussen de 18 en 25 jaar provoceert voorbijgangers, klanten en bewoners van omliggende appartementen. De gemeente laat weten dat de situatie haar aandacht heeft.

21 FEBRUARI

Laat in de avond worden er vanaf het viaduct aan de Deventerweg twee fietsen op de A28 gegooid. Minstens 5 auto's lopen schade op. De politie onderzoekt de zaak en zoekt getuigen.

23 FEBRUARI

Het Marius van Dokkum Museum ontvangt van de Vriendenloterij een bedrag van € 700.000,= Dankzij deze gift kan het museum verhuizen naar een groter pand aan de Academiestraat 14. Later in het jaar ontvangt het museum € 230.000 subsidie van de gemeente.

Het Marius van Dokkum Museum ontvangt van de Vriendenloterij een groot bedrag. Foto: Stadsmuseum Harderwijk

29 FEBRUARI

De gemeente heeft deze week een houten brug laten plaatsen over de Jottersgracht, naast de Vischafslag. Hierdoor is de kade toch bereikbaar voor boten en wandelaars gedurende de bouw van de deelwijk Ons Stadsgezicht.

De houten brug over de Jottersgracht

Maart

4 MAART

De bomenlijst van de gemeente is geactualiseerd. De lijst met waardevolle bomen is in 2010 voor het eerst vastgesteld. Het gaat om bomen met een cultuurhistorische, beeldbepalende, botanische, landschappelijke en/of natuur- en omgevingswaarde.

4 MAART

Maaïke van Dantzig is met onmiddellijke ingang de nieuwe fractievoorzitter VVD Harderwijk in de gemeenteraad. Ze volgt Menno Doppenberg op. In november zal hij ook afscheid nemen als raadslid.

5 MAART

Stichting Aaltjesdagen en stichting Onderstroom bundelen hun krachten en gaan beide evenementen in hetzelfde weekend organiseren. Om alsnog de evenementen gratis en volledig te kunnen aanbieden is er gekozen voor samenwerking.

5 MAART

In totaal heeft de gemeente Harderwijk 350 miljoen euro nodig om het bestaande riool in de gemeente te vervangen. Een verhoging van het rioolrecht kan niet worden voorkomen.

8 MAART

Harderwijk moet groener worden. De gemeente gaat meer groen planten, maar ook de inwoners zelf moeten aan de slag. Dit is het uitgangspunt in de natuur- en groenvisie die concreet is gemaakt voor de komende jaren. Voor het vergroenen van schoolpleinen trekt de gemeente € 100.000,- uit.

13 MAART

Alle partijen in de gemeenteraad steunen de visie rond religieus erfgoed. Deze visie, opgesteld door kerkbesturen en Herderewich, wil voorkomen dat gebouwen die de moeite waard zijn om te behouden, worden afgebroken.

19 MAART

Grietje van der Weide-Pereboom overlijdt op 88-jarige leeftijd. Zij genoot bekendheid als 'het bezemvrouwtje van Harderwijk', omdat ze decennialang belangeloos straten in de binnenstad schoonveegde met haar bezem. Van de gemeente kreeg zij een oranje hesje en een minicontainer.

21 MAART

De gemeenteraad stemt in met een eenmalige extra subsidie van ruim € 261.000,- voor de exploitant stichting MFC Harderwijk van wijkcentra De Roef en De Kiek-mure. Bovendien zal zij garant staan voor nog eens € 67.500,-. De extra subsidie is bedoeld om alle ontstane geldtekorten over de jaren 2022 en 2023 glad te strijken. Ondanks deze extra subsidie blijven huurders van De Roef vertrekken. Het bestuur van de stichting kondigt later haar aftreden aan.

28 MAART

Stichting Joods Erfgoed presenteert haar plan voor een centrum tegen antisemitisme. Zij wil de voormalige synagoge aan de Jodenkerksteeg verbouwen tot een centrum dat zich vooral op jongeren zal richten.

April

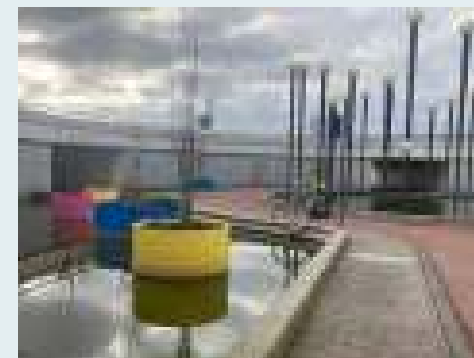
3 APRIL

De Raad van State vernietigt het windmolenplan Lorentz. De gemeente zal eerst overeenstemming moeten bereiken met het bedrijf Dutch A&A Holding. Er is nog geen zicht op een oplossing, daarom vernietigt de Raad van State het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning voor het project aan de Lorentzstraat en de Lorentzdijk.

4 APRIL

De gemeente presenteert het uitvoeringsprogramma 'Een eigentijdse Hanzestad'. Centraal staat de vraag: 'Hoe willen we dat de binnenstad er in 2031 uitziet?' Het programma borduurt voort op de vorig jaar vastgesteld binnenstadsvisie Harderwijk 2031. De Vuldersbrink zal herontwikkeld worden, de Bruggestraat en Boulevard worden 'geheel autoluw', het Kloosterplein en de kop van de Donkerstraat krijgen nieuwe functies en de stadsentrees zullen aangepakt worden.

13 APRIL

Het Van Boeijenplein met felgekleurde bakken

Fietsers voelen zich onveilig op de verlaagde fietsrotonde op het Van Boeijenplein. Er

zijn nu felgekleurde bakken met boompjes geplaatst. Ook zal de provincie de verlichting aanpassen en komen er kleurige wandtekeningen.

22 APRIL

Er is een lijst samengesteld met vijftig boerenerven die als historisch boerenerv kunnen worden aangemerkt. Voor deze erven gaat via het omgevingsplan een sloopverbod gelden en worden mogelijkheden geboden voor ontwikkelingen die voldoen aan de beoordelingsregels. Hiermee is gehoor gegeven aan een motie uit 2018, waarin B&W werd gevraagd om meer ontwikkelingsmogelijkheden voor historische boerenerven.

26 APRIL

Tijdens de jaarlijkse lintjesregen zijn 7 inwoners van de gemeente koninklijk onderscheiden. Het gaat om Karel Bosse-laar, Henriëtte Heij, Egbert Mekenkamp, Els Schrijver, Jan van der Vegt, Tonnie van der Worp en Siebren Wolf. Allen werden benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau.

Zeven inwoners worden koninklijk onderscheiden.
Foto: Gemeente Harderwijk

29 APRIL

De gemeente voert een lotingsysteem in voor het toewijzen van ligplaatsen in het

Waterfront. Het comité Nieuw Water FRONT vindt dit niet overeenkomen met eerdere uitspraken van de kant van de gemeente. Mensen hebben in een eerder stadium huizen gekocht in de veronderstelling verzekerd te zijn van een ligplaats bij hun woning. De gemeente houdt voet bij stuk.

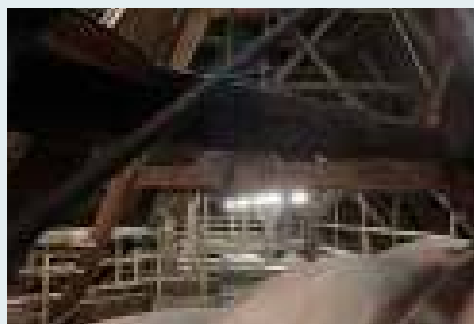
29 APRIL

Paralympisch zwemster Lisa Kruger behaalt op het EK Para-zwemmen twee keer goud en drie keer zilver. In augustus zal zij brons winnen op de 100 meter schoolslag en de 200 meter wisselslag op de Paralympische Spelen in Parijs.

Mei

1 MEI

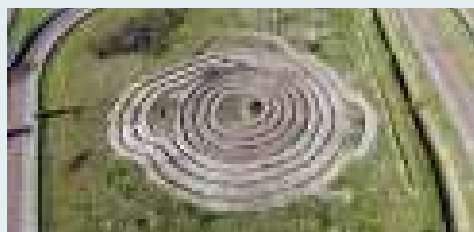
In mei en juni zijn de gewelven van de Grote Kerk opengesteld voor publiek. Onder leiding van professionals kunnen per keer maximaal 10 personen tegen betaling deelnemen aan een rondleiding. De opbrengst is voor de laatste fase van het restaureren van de gewelfschildering.

De gewelven van de Grote Kerk konden worden bezichtigd

6 MEI

In de wijk Drielanden wordt een spiraalbos aangelegd. Het is een initiatief van de heer Westen in samenwerking met De Hortus en de gemeente. Met het bosje wordt de biodiversiteit vergroot, is er een extra wandeloptie gecreëerd en het bos heeft een educatieve functie.

Het nieuw aangelegde spiraalbos vanuit de lucht.
Foto: Hortus, Godfried Westen

11 MEI

Steeds minder kinderen worden gevaccineerd. Er gaan stemmen op om ongevacineerde kinderen te weigeren bij kinderdagverblijven. Volgens het College van B&W mag dit weigeren feitelijk niet en mist het een juridische grondslag.

15 MEI

Het Dolfinarium blaast zijn strand nieuw leven in. Het strand moet weer een echte attractie worden. Zo wordt ook een duidelijke boodschap richting gemeente afgegeven: "Wij bepalen wat er met het strand gebeurt", aldus parkmanager Tiebot.

26 MEI

De Eibert den Herder Botterzeilregatta is gewonnen door het team van ING Harderwijk. Tijdens de regatta is de EB 69 omgedoopt tot HK 62. Bewust is gekozen voor het nummer HK 62 als nieuwe naam uit respect voor de vissersfamilie Foppen uit Harderwijk.

Na de Botterzeilregatta is het tijd voor ontspanning.
Foto: Bottermuseum

Juni

1 JUNI

Vandaag start de herdenkingsmaand slavernijverleden. Er is een aantal activiteiten, zoals de vertoning van de film 'Hoe duur was de suiker'. Op 30 juni is er de herdenking in de tuin van het Stadsmuseum.

1 JUNI

Sup&Go krijgt een nieuwe plek bij het verhuur- en activiteitenbedrijf Veluvia én op strand Horst openen ze hun tweede supschool bij de Telstar Beach Club. Suppen is een watersport waarbij je, staande op een plank, jezelf met een peddel voortbeweegt.

Sup&Go krijgt een nieuwe plek. Foto: Sup&Go

8 JUNI

De HK59 is terug op zijn oude stek, pal voor de viszaak van Peter van den Berg. Twee jaar geleden ging de schokker in vlammen op. De boot is een herinnering aan de vader van Peter: Dries van den Berg.

8 JUNI

Voor botters moet op termijn liggeld worden betaald voor een plaats in de havens van Harderwijk. Daarmee wil het College

van B&W het bestaande onderscheid tussen boten die aanmeren in de haven wegnemen. Er wordt wel gewerkt aan een subsidieregeling voor het behoud van de botters.

12 JUNI

De Piet Dijkstra brug over de Friesegracht

Ter nagedachtenis aan inwoner Piet Dijkstra is de brug over de Friesegracht bij de Frisialaan naar hem genoemd. De burgemeester heeft samen met de familie het naambord onthuld.

16 JUNI

De gemeente Harderwijk heeft 2023 financieel afgesloten met een overschot van rond de 2,1 miljoen euro. Het geld wordt in de algemene reserve gestopt, zo geeft wethouder Wilco Mazier aan.

21 JUNI

Stedelijke Harmonie Harderwijk en Christelijke Harmonie Crescendo Ermelo zijn vanaf vandaag officieel gefuseerd. Ze gaan verder onder de naam Regioharmonie.

De regionale Veteranendag. Foto: Gemeente Harderwijk

22 JUNI

De regionale Veteranendag wordt weer drukbezocht. Volgens waarnemend burgemeester Joon koestert Harderwijk haar rijke militaire verleden. De veteranen herkennen elkaar in hun verhalen. "De samenhang, dat is wat ik mooi vind", aldus een aanwezige.

28 JUNI

Marcus Laman heeft een historische stadskaart van Harderwijk ingekleurd. De kaart uit 1649 geeft een nieuwe kijk op de oude binnenstad. De kaart is te vinden op Home Historische stadskaarten Full Colour.

28 JUNI

Het is al meer dan een maand onrustig rondom het nieuwe appartementencomplex aan de Academiestraat. Eerst was er een conflict tussen de bouwer en de pandeigenaar over geld. Door tussenkomst van de rechter is dit opgelost. Nu is er onrust over de hoogte van de huren. Het aantal sociale huurwoningen is veel kleiner dan afgesproken. Op 6 juli zullen de nieuwe huurders eindelijk de sleutel van hun woning in ontvangst kunnen nemen.

Juli

1 JULI

Vanaf vandaag treedt de gemeente strenger op tegen fietsers, snorfietsers en auto's die tijdens de openingstijden van winkels in de binnenstad rijden. Fietsers krijgen een bekeuring van € 70,= en auto's van € 180,=.

1 JULI

MFC Harderwijk heeft een nieuwe operationeel manager van zowel De Roef als De

Het gebouw De Roef

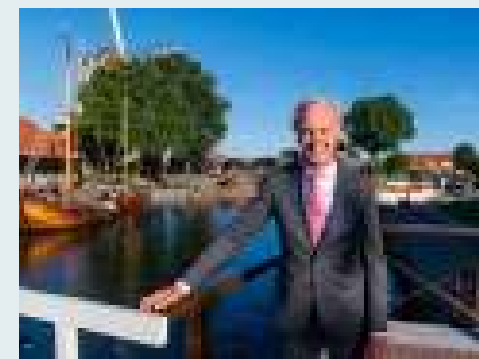
Kiekmure. Daniëlle Meloen is sinds vandaag aangesteld. "Het wordt tijd dat we ons weer meer op de inhoud gaan richten en verder bouwen aan alle initiatieven en plannen die er al liggen", aldus Meloen.

3 JULI

Jan Bunscoeke wint het Stadsidee 2024 met zijn inzending van het Meet & Greetplein bij de Houtwal/Lutkepoortstraat. Met de prijs van € 45.000,= kan er een mooi plein bij de ingang van de stad worden ingericht als een ontmoetingsplek voor iedereen. Volgend jaar moet het gerealiseerd zijn.

4 JULI

Uit 32 sollicitanten is Jeroen Joon gekozen tot nieuwe burgemeester van Harderwijk. Hij is sinds september 2023 waarnemend burgemeester. De naam Joon betekent boei en de burgemeester zegt "een boei te willen zijn voor Harderwijk en Hierden".

Burgemeester Jeroen Joon. Foto: Gemeente Harderwijk

5 JULI

Het Podiumspektakel voert dit weekend de voorstelling 'Waar het woeste water was' op in de binnenstad. Op het Kloosterplein is er een openluchtvoorstelling, waarin het wel en wee van drie families uit de tijd dat de Afsluitdijk werd aangelegd centraal staan.

Het Podiumspektakel 2024. Foto: Podiumspektakel

5 JULI

Vanaf nu is de kelder onder restaurant Lef&Co opgesteld. Bezoekers kunnen o.l.v. een stadsgids daar de fundamenteën bekijken van de dwangburcht van de hertog van Gelre. Voordat het restaurant werd gebouwd is er archeologisch onderzoek gedaan. Daarbij werden ook restanten van een oude stadspoort en een stuk stadsmuur gevonden en gebruiksvoorwerpen waaronder een uilenbeker.

De Uilenbeker in de kelder onder restaurant Lef&Co.
Foto: Jan Ruijne

10 JULI

Wethouder Pijnenburg onthult informatiepanelen als historische herinnering aan het schietkamp in Hierden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Eén paneel staat dicht bij het boerenstrandje, het ander aan het begin van de Oostermheenweg.

Een van de informatiepanelen ter herinnering aan het schietkamp in Hierden

14 JULI

Het is de gemeente niet toegestaan de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) aan te passen als het gaat om het nemen van maatregelen tegen fatbikes. Hiervoor moet worden gewacht op landelijke regelgeving. Er bestaan veel zorgen over de snelheid van deze voertuigen.

15 JULI

De gemeenteraad gaat akkoord met het plan om de parkeergarage aan de Kop van de Stadswerven vier bouwlagen te geven. De parkeergarage is bestemd voor (toekomstige) bewoners van dit gebied, maar ook voor toeristen. De opening ervan zal eind 2026 of begin 2027 zijn.

20 JULI

Met zo'n honderd kleine en grote ingrepen wil de gemeente de komende jaren bijna 13 miljoen bezuinigen. Zo zal de ozb stijgen met 10 procent, de toeristenbelasting met 25 procent. De huldiging van sportkampioenen wordt geschrapt. Bewoners kunnen in 2025 niet meer twee keer gratis hun afval wegbrengen naar de milieustraat. Zwemmen wordt ook duurder en het schoolfruit verdwijnt. Ook het kindercollege gaat verdwijnen. "We gaan het allemaal merken", aldus wethouder Mazier.

Augustus

3 AUGUSTUS

Studenten van de archeologische veldschool zijn bezig met het opgraven van een 16^e eeuwse waterschip. Het wrak ligt in de voormalige Zuiderzeebodem in het Hulkesteinse Bos. Dit waterschip transporteerde water en vis over de Zuiderzee. De opgegraven boot lijkt op een botter. Vandaag kan het publiek meekijken.

Waterschip 007 – ca. 1519 gebouwd, vindplaats in 1972
Slingerweg-Schillinkweg (gem. Zeewolde)
Foto: Jan E. Mons

11 AUGUSTUS

De Werkgroep Hierden Mooier Maken heeft de gebeurtenissen rond de Witte Steen aan de Molenweg in Hierden vastge-

Onthulling van de maquette bij de Witte Steen in Hierden door Coba de Zwaan-Zuurveld

legd door middel van een maquette. Deze wordt onthuld door de 94-jarige Coba de Zwaan-Zuurveld. De Witte Steen herinnert aan de periode dat veel Hierdenaren emigreerden naar Amerika.

13 AUGUSTUS

Deze nacht worden het Noorderlicht en vallende sterren waargenomen boven de stad. Een inwonster legt het vast met haar camera.

16 AUGUSTUS

Stevan de Geijter (36) is de nieuwe hoofdtrainer bij V.V. Hierden. Hij gaat energiek aan de slag bij de naar de Eerste Klasse gepromoveerde Hierdenaren.

27 AUGUSTUS

De zeven gemeenten op de Noord-Veluwe, waaronder Harderwijk, zeggen het huidige contract met het Regionaal Energieloket (RES) op. In de meeste gemeenten bestond onvrede over de wijze waarop het RES de taken uitvoerde.

29 AUGUSTUS

De nieuwe bewoners van het project Ons Stadsgezicht in het Waterfront zullen straks 20% minder drinkwater gebruiken.

De huizen in Ons Stadsgezicht krijgen een innovatieve opvang van regenwater

Dit gebeurt door een innovatief systeem, waarbij regenwater opgevangen wordt in een grote zak in de kruipruimte.

30 AUGUSTUS

VVOG Harderwijk en sportpark De Strokel zijn opgenomen in het boek Nederlandse Velden. Het is geschreven door de Harderwijker Wilco Polinder.

30 AUGUSTUS

In het hondenbos aan de Plaggenweg is een hond gebeten door een wolf. De hond overleed. De gemeente adviseert hondenbezitters om hun hond in dit losloopgebied aan de lijn te houden.

September

6 SEPTEMBER

Aan de Leuvenumseweg is het eerste Harderwijkse Veluwe Welkomstbord nieuwe stijl geplaatst door het Routebureau Veluwe. De nieuwe borden moeten zo een einde maken aan de verscheidenheid van bebording die op de Veluwe is ontstaan.

Het eerste Harderwijkse Veluwe Welkomstbord aan de Leuvenumseweg

11 SEPTEMBER

De rieten kap en de wieken van molen De Hoop zijn toe aan vervanging. Vogels zoals aalscholvers en kauwen veroorzaken veel schade. De kosten hiervoor zijn € 230.000,=. In samenwerking met De Hollandsche Molen is een crowdfunding-campagne gestart.

13 SEPTEMBER

De eerste stap richting een autoluwe binnenstad is gezet. In de straten Grote en Kleine Oosterwijck en een deel van de Keizerstraat is voortaan alleen 'laden en lossen' toegestaan. Dit is op verzoek van de bewoners zelf.

14 SEPTEMBER

Dit weekend is de Open Monumentendag geopend door een colonne van zo'n 25 oldtimers die door de Vischpoort de Vischmarkt op komen rijden. Het thema van de dagen is 'Onderweg'. De opstelling van oldtimers trekt veel belangstelling.

De oldtimers tijdens de Open Monumentendagen. Foto: Willem van Sonnen

14 SEPTEMBER

De watertoren aan de Galgenweg opent de deuren op Open Monumentendag. De Stichting Behoud Oorlogsherinneringen is bezig om in de watertoren het Herinneringscentrum Noordwest-Veluwe '40 - '45 te realiseren. De officiële opening zal in maart 2025 plaatsvinden.

14 SEPTEMBER

Voorzitter Susan Wijngaard van Herderewich overhandigt het visiedocument 'Gebouwd Erfgoed' aan wethouder Martijn Pijnenburg. De komende tijd wil de historische vereniging in overleg met de gemeente over het behoud en herstel van het historische erfgoed van de stad.

23 SEPTEMBER

Zwart-Wit'63 heeft een onderzoekscommissie ingesteld om een veilig sportklimaat te creëren. "Meer aandacht voor ongewenst en onveilig gedrag hoort bij deze tijd." Onveilig voelen of intimidatie wil voetbalvereniging Zwart-Wit'63 niet binnen de hekken toestaan.

24 SEPTEMBER

Een vriendengroep van 8 mannen uit Harderwijk en Hierden vormt samen de strijders tegen kinderkanker. Zij hebben de Coast-to-Coast-etappe in Schotland afgelegd. Daarmee hebben ze € 116.500,= ingezameld, bestemd voor het Prinses Máxima Centrum.

De deelnemers aan de Coast-to-Coast-etappe in Schotland. Foto: Max van de Beek

Oktober

2 OKTOBER

Het Huis van de Stad krijgt een warmtecentrale. Na realisatie hiervan wordt het stadhuis grotendeels aardgasvrij verwarmd. De aansluiting vanuit het Waterfront is inmiddels gebeurd.

3 OKTOBER

Strand Horst draagt voortaan de naam Veluwe aan Zee. Er komt een kilometer lange boulevard langs alle stranden, met tribuneachtige zitelementen. Bezoekers kunnen daar kijken naar de wind- en kitesurfers. Er komt ook een halfpipe voor skaters en een 3x3-basketbalveld.

3 OKTOBER

In de Natuurtuin wordt het monument Stelling Hase onthuld. Het is gefinancierd door The Vanneau Foundation. Het monument staat op de sokkel waarop tijdens de bezetting een Duitse radarinstallatie stond.

Het monument Stelling Hase in de natuurtuin

4 OKTOBER

Het Burger Weeshuis Harderwijk introduceert het Harderwijks Jeugdfonds. De te verstrekken financiële middelen zijn bedoeld om de ontwikkeling van kinderen en jongeren tot 25 jaar in Harderwijk en Hierden te verbeteren.

4 OKTOBER

Vanaf vandaag wordt het laatste gedeelte van het Vondelpark gerenoveerd. Dit gedeelte van het park ligt achter de twee scholen aan de Vondellaan.

12 OKTOBER

Dierencentrum De Ark aan de Leuvenumseweg is toe aan uitbreiding doordat er steeds meer zwerfdieren worden gebracht. Het centrum is de actie gestart: 'Draagt U ook een steentje bij?' Voor minimaal € 15,- kunnen inwoners een zakje kopen met steentjes die symbool staan voor de benodigde stenen voor de uitbreiding. Er is € 300.000,- nodig.

23 OKTOBER

In Hierden is het skills bikepark geopend. Het plan voor een fietscrossbaan werd verkozen tot Stadsidee 2023.

*Het skills bikepark in Hierden.
Foto: José Hannessen - van den Brink*

25 OKTOBER

In het kader van de seniorenhuisvesting moet de gemeente Harderwijk 595 zogenoemde nultredenwoningen, 300 geclusterde woningen en 120 zorggeschikte woningen realiseren. Deze aantallen maken onderdeel uit van de regionale aanpak voor seniorenhuisvesting op de Noord-Veluwe.

26 OKTOBER

De stad viert voor het tweede jaar op rij Museumnacht, onder het thema 'De Reünie'. Alle musea en 40 ondernemers openen tot laat hun deuren.

Marius van Dokkum aan het werk tijdens de Museumnacht. Foto: Stadsmuseum Harderwijk

28 OKTOBER

Het nieuwe bestuur voor MFC De Roef en De Kiekmure treedt aan. Huurders kijken na een half jaar van frustratie weer met een positieve blik naar de toekomst. In november zal de gemeenteraad een motie van treurnis aannemen tegen de wijze waarop het College van B&W de raad heeft betrokken bij het proces rond de financiering van de twee accommodaties.

November

1 NOVEMBER

Het inloophuis in de Oude Synagoge sluit. Het bestuur van de stichting heft zichzelf op. Dit besluit is een hard gelag voor de Stichting Joods Erfgoed die in maart haar plannen presenteerde voor een centrum tegen antisemitisme. De stichting voert gesprekken met de gemeente over het voortbestaan van de expositie die in de synagoge te zien is.

Het inloophuis in de synagoge is gesloten.

3 NOVEMBER

De gemeente Harderwijk scoort een 7,1 op het gebied van dienstverlening. Het is één van de uitkomsten van de enquête die is gehouden over het bestuur van de stad. Op het gebied van integriteit van het college wordt een dikke voldoende gescoord.

4 NOVEMBER

VVOG stond al op de 2e plaats in de vierde divisie A, maar wint vandaag de periode-titel. Na een slecht begin van het seizoen, heeft het team zich herpakt. "Als we vanaf nu elke wedstrijd winnen, zijn we de kampioen", aldus speler Jeffrey Snijders. Helaas verliezen ze daarna twee keer op rij. In december winnen ze de wintertitel in divisie 4A.

6 NOVEMBER

Stad als Podium en Stichting Podia Harderwijk, waaronder Theater Harderwijk, Poppodium Estrado en de Catharinakapel, zijn officieel gefuseerd. De organisatie gaat verder onder de naam Stad als Podium.

7 NOVEMBER

De gemeenten op de Noord-Veluwe en de gemeenten Hattem, Heerde en Epe willen komen tot één archiefdienst. Nu is dit nog ondergebracht bij twee afzonderlijke archieven. De voorstellen gaan voorgelegd worden aan de raden van de gemeenten Harderwijk, Ermelo, Oldebroek, Elburg, Nunspeet en de andere drie raden.

7 NOVEMBER

Het zesde kindercollege wordt gevormd door kinderburgemeester Diede Schafenaar en kinderwethouder Dan Ruiter. Ze zijn vandaag in de raadsvergadering officieel geïnstalleerd.

11 NOVEMBER

De fracties van VVD en Gemeentebelang stemmen tegen de begroting voor 2025 van de gemeente Harderwijk.

11 NOVEMBER

De gemeente wil het straatbeeld vergroenen. Een deel van de Zeebuurt krijgt vandaag daarom een make-over, waarbij stoeptegels vervangen worden door struiken en bomen. Het doel is dat elke eerste meter van zoveel mogelijk voortuinen op de schop gaat. Later volgen de wijken Stadsdennen en Friesegracht.

12 NOVEMBER

Apotheekmedewerkers leggen in het hele land het werk neer voor een betere CAO. De medewerkers voeren actie voor een loonsverhoging en een verlaging van de werkdruk. Ook apotheken in Harderwijk sluiten zich bij de actie aan.

13 NOVEMBER

Dit jaar hebben wolven al veel vaker schapen en andere dieren aangevallen dan in heel 2023. In de eerste negen maanden van 2024 zijn 491 aanvallen op dieren geregistreerd, tegenover 399 in heel vorig jaar.

17 NOVEMBER

Volgens het CBS is het aantal faillissementen in de detailhandel in het derde kwartaal van dit jaar met bijna de helft gestegen. Dit treft ook Harderwijk, waar o.a. Bristol en Blokker dichtgaan.

20 NOVEMBER

Scheer&Foppen bestaat 60 jaar. Ter gelegenheid daarvan overhandigt het bedrijf een cheque van € 7.500,- aan de Botterstichting. De oprichter van Scheer&Foppen, Aart Foppen, haalde de eerste botter terug naar Harderwijk en hielp met de herbouw van de Vischafslag.

22 NOVEMBER

Voor de 17^e keer is Harderwijk op IJs georganiseerd. IJsprins Floryan opent vanavond de schaatsbaan.

27 NOVEMBER

Harderwijk is gastheer van 'Dag van de babsen'. Maar liefst 115 trouwambtenaren zijn aanwezig. Tweemaal per jaar komen deze trouwprofessionals bij elkaar voor een inspirerende of feestelijke bijeenkomst.

28 NOVEMBER

Noa Koopmans (16 jaar) wint het Jeugdlintje van 2024. Ze geeft op school colleges over mensenrechten, schrijft mee aan duurzaamheidsprojecten en doet maatschappelijk vrijwilligerswerk. Ze geeft aan dit heel normaal te vinden en het vanuit passie te doen.

Noa Koopmans wint het Jeugdlintje van 2024.
Foto: Gemeente Harderwijk

December

2 DECEMBER

Harderwijk bouwt de komende 10 jaar 4900 woningen. Dit is vastgelegd in een vernieuwde afspraak van de Noord-Veluwe gemeenten met de provincie en het Rijk: de Woondeal Noord-Veluwe 2025-2035. Het Rijk moet vervolgens investeren in mobiliteit, bereikbaarheid en een oplossing vinden voor het stikstofprobleem, vindt de gemeente.

9 DECEMBER

Fotograaf Henk Merjenburgh is onderscheiden met de Harderwijker Speld. Hij ontvangt deze onderscheiding onder andere vanwege zijn grote verdiensten voor de vele Harderwijker evenementen, waar hij als fotograaf de afgelopen decennia bij betrokken was.

Fotograaf Henk Merjenburgh is onderscheiden met de Harderwijker Speld. Foto: Gemeente Harderwijk

10 DECEMBER

De gemeente en de provincie Gelderland houden gezamenlijk een informatieavond over de wolf. Er komen zo'n 120 mensen naar toe. Inwoners uiten massaal hun zorgen over de aanwezigheid van dit dier. De burgemeester geeft aan dat de gemeente wettelijk gezien weinig kan doen.

13 DECEMBER

De Tweede Kamer stelt 10 miljoen euro beschikbaar voor het verbeteren van de veiligheid van de spoorwegovergangen van Ermelo en Nijkerk. Hierdoor kunnen de spitsstreinen tussen Harderwijk, Nijkerk en Amersfoort straks weer rijden. Wethouder Mazier hoopt dat er ook nog een keerlus voor treinen bij Harderwijk komt.

14 DECEMBER

Voetbalvereniging Hierden bestaat op 16 december 70 jaar, maar viert vandaag feest. Het thema is 'De rode draad - 70 jaar Hier'. Twee Hierdenaren, Henk den Besten (76) en Gert-Jan Prophitius (33), vertellen over toen en nu.

18 DECEMBER

De ijzeren leeuw, gorilla en olifant zijn plotseling verdwenen uit Harderwijk. De

De ijzeren olifant verdween tijdelijk als gevolg van een oudejaarsstunt

kunstwerken van Patrick Visser stonden onlangs nog in het Hortuspark en nabij de Houtwalgarage. Op de plek van de olifant staat een bordje met de tekst: "Ik ga mijn slurf ergens anders gebruiken." Er is sprake van een oudejaarsstunt.

18 DECEMBER

Na negen jaar heeft Heerlijk Harderwijk nu een Raad van Toezicht; het stichtingsbestuur heeft het stokje overgedragen. De organisatie moet nu verder professionaliseren.

24 DECEMBER

De gemeente Harderwijk verwelkomt vandaag de 50.000ste inwoner. Het is Zayn Bravo Bamouh, zoon van moeder Sophia Bravo en vader Nasir.

Zayn Bravo Bamouh is de 50.000ste inwoner van de stad. Foto: Gemeente Harderwijk

27 DECEMBER

Het sportjaar 2024 is voor Harderwijk een succesvol jaar. Hierden kroonde zich tot kampioen van de tweede klasse. Unitas won de Korfbal League II finale in Papendrecht van TOP. Zwart-Wit'63 strandde in de halve finale van de nacompetitie. In het nieuwe seizoen won VVOG na een goede reeks de eerste periodetitel.

31 DECEMBER

Het is de laatste dag dat afval gratis naar het milieupark gebracht kan worden. Veel mensen willen daar nog gebruik van maken. De wachttijd was afgelopen zaterdag erg lang; er stond een file tot het begin van de Daltonstraat.

